

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

2015 METŲ GEGUŽĖS MĖNESIO TEISMO PRAKTIKOS APŽVALGA

PARENGTA LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir pilnus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS	3
ATPK 214¹ straipsnio 3 dalies taikymas.....	3
<i>Dėl išorinės reklamos įrengimo be leidimo .....</i>	<i>3</i>
ATPK 302¹¹ straipsnio taikymas.....	4
<i>Dėl draudimo bloginti administracinę atsakomybę traukiamo asmens padėtį dėl jo paties paduoto skundo 4</i>	
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BPK 44 straipsnio 6 dalies ir BK 95 straipsnio taikymas	5
<i>Dėl nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimo nutraukiant bylą suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui .....</i>	<i>5</i>
BK 95 straipsnio taikymas.....	5
<i>Dėl veikos padarymo metu galiojančio senaties termino taikymo.....</i>	<i>5</i>
BK 178, 180 straipsnių taikymas	6
<i>Dėl turto vertės nustatymo.....</i>	<i>6</i>
BK 178 straipsnio 2 dalies, 284 straipsnio 1 dalies ir 180 straipsnio taikymas	6
<i>Dėl plėšimo atskyrimo nuo vagystės ir nusikalstamų veikų kvalifikavimo kaip atvirosios vagystės bei viešosios tvarkos pažeidimo.....</i>	<i>6</i>
BK 225, 228 straipsnių taikymas	7
<i>Dėl kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo atskyrimo.....</i>	<i>7</i>
BK 284 straipsnio 1 dalies taikymas.....	8
<i>Dėl būtinosios ginties abipusių muštynių atveju.....</i>	<i>8</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	9
BPK 276, 301 straipsnių taikymas	9
<i>Dėl apkaltinamojo nuosprendžio pagrindimo liudytojo, kuris yra miręs, parodymais .....</i>	<i>9</i>
III. CIVILINĖS BYLOS	10
Bendrosios nuostatos.....	10
<i>Dėl ieškinio senaties termino taikymo, Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui reiškiant reikalavimą grąžinti nepagrįstai išmokėtą draudimo išmoką.....</i>	<i>10</i>
Daiktinė teisė	10
<i>Dėl butų ir kitų patalpų bendrosios dalinės nuosavybės administravimo teisinių santykių bei butų ir kitų patalpų savininkų sprendimo pakeisti administratorių priėmimo tvarkos .....</i>	<i>10</i>
Šeimos teisė	11
<i>Dėl turto, kuris yra asmeninė vieno sutuoktinio nuosavybė, pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, santuokos metu šį turtą iš esmės pagerinus sutuoktinių bendromis lėšomis .....</i>	<i>11</i>
<i>Dėl CPK 667 straipsnio taikymo, išieškant iš buvusiems sutuoktiniams priklausančio turto .....</i>	<i>11</i>
<i>Dėl ieškinių tapatumo bylose dėl santuokos nutraukimo ir dėl buvusio sutuoktinio laidavimo pagal vekselius negaliojimo .....</i>	<i>12</i>
Sutarčių teisė	13
<i>Dėl investuotojo į SASO (su akcijomis susietas obligacijas) banko paskolintomis lėšomis, teisių gynimo būdo ir vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių nuostatų taikymo investuotojui .....</i>	<i>13</i>
<i>Dėl kelionių organizatoriaus pareigos suteikti turistui informaciją ir neturtinės žalos atlyginimo .....</i>	<i>14</i>
<i>Dėl Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymo nuostatų taikymo, teismui nustatant priteistinių procesinių palūkanų dydį.....</i>	<i>15</i>
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių užsienio teisės taikymą, teismo pareigą nustatyti taikytinos teisės turinį, aiškinimo ir taikymo.....</i>	<i>15</i>
<i>Dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos .....</i>	<i>16</i>
<i>Dėl draudimo diferencijuoti draudimo įmokos dydį atsižvelgiant į transporto priemonės naudojimo teritoriją .....</i>	<i>17</i>
Viešieji pirkimai	18
<i>Dėl netesybų, įtvirtintų viešojo pirkimo sutartyse, mažinimo .....</i>	<i>18</i>
<i>Dėl tiekėjų pasiūlymų vertinimo skaidrumo, atsižvelgiant į išorinių ekspertų interesų konfliktą ir neskaidraus tiekėjų pasiūlymų vertinimo teisinių padarinių.....</i>	<i>19</i>
<i>Dėl veiklos (jos dalies), kuri yra skirta specialiai viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, sąvokos aiškinimo (Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 2 dalis).....</i>	<i>20</i>
Civilinio proceso teisė	21

<i>Dėl Komercinio arbitražo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto (nacionalinio arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai) aiškinimo ir taikymo</i>	21
<i>Dėl atstovavimo išlaidų priteisimo</i>	22
Bankroto teisė	23
<i>Dėl mokumo atkūrimo plano rengimo ir tvirtinimo procedūros ir teismo teisės pakeisti mokumo atkūrimo planą, kuriam nepritarė kreditorių susirinkimas pirminio susirinkimo metu</i>	23
<i>Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareigos rengti ir teikti kreditorių susirinkimui finansines ataskaitas (jų rinkinius)</i>	23
Intelektinės nuosavybės teisė	24
<i>Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių autorių turtinių teisių į kompiuterio programą ir duomenų bazę perdavimą bei nustatančių duomenų bazių gamintojo teisių apsaugą, aiškinimo ir taikymo</i>	24

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 214¹ straipsnio 3 dalies taikymas

Dėl išorinės reklamos įrengimo be leidimo

Šioje administracinio teisės pažeidimo byloje administracinė atsakomybė patrauktam asmeniui buvo reiškiamas kaltinimas ir jis nubaustas už tai, kad būdamas įmonės vadovu neužtikrino, jog ant pastato be leidimo nebūtų įrengta išorinė reklama – iškaba su užrašu „(duomenys neskelbtini) transportas“. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog priklausomai nuo veikos pobūdžio, išorinės reklamos naudojimo reikalavimų bei draudimų nesilaikymas gali būti trunkamuju teisės pažeidimu, tačiau tokiu atveju taikant atsakomybę pagal ATPK 214 straipsnį sistemiskai turi būti atsižvelgiama į konstitucinius principus bei įstatymų nuostatas, apibrėžiančius įstatymų galiojimą laike. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tuo atveju, kai veika įstatymo nėra uždrausta pagal savo pobūdį, o trunkamosios veikos pradžią (pvz., reklamos naudojimą be leidimo) lėmė konkretus baigtinis veiksmas (pvz., išorinės reklamos priemonės įrengimas), kuris šio veiksmo atlikimo metu pagal tuo metu galiojusius teisės aktus administracinės atsakomybės neužtraukė, bet vėliau už trunkamąją veiką (pvz., tokios reklamos naudojimą be leidimo) nauju teisės aktu nustatoma administracinė atsakomybė, ši atsakomybė galėtų būti taikoma tik tuo atveju, jei būtų nustatyta konkreti tvarka bei terminai esamai būklei suderinti su naujais reikalavimais arba reklamą prižiūrinti institucija asmenį apie tai pirmiau įspėtų, nustatydama protingą terminą reikalavimų neatitikimams suderinti ar kuriems nors trūkumams, užtraukiantiems administracinę atsakomybę, ištaisyti. Nagrinėjamu atveju nenustatyta, kad administracinė atsakomybė patraukto asmens atžvilgiu būtų buvusi tvarka, kuri būtų leidusi suderinti anksčiau įrengtą išorinę reklamą su naujais reikalavimais, arba reklamą prižiūrinti institucija, prieš patraukdama šį asmenį administracinė atsakomybė, jį atitinkamai būtų įspėjusi, todėl konstatuota, jog šiuo atveju negalima nubausti asmens už šių teisės aktų reikalavimų, negaliojusius įrengiant iškabą, pažeidimą.

Teisėjų kolegija šioje byloje taip pat pažymėjo, kad Reklamos įstatyme nesuformuluoti konkretūs kriterijai, kuriais vadovaujantis sprendžiamas, ar tokia specialioji priemonė, kaip iškaba, pripažįstama skatinančia įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis, o tai yra esminis reklamos požymis. Nagrinėjamu atveju klausimai, susiję su išorinės reklamos įrengimo reikalavimais, nebuvo tinkamai sureguliuoti, todėl kyla abejonių, ar, prie įmonės būstinės durų informaciniais tikslais įrengiant nedidelę metalinę iškabą su įmonės pavadinimu, administracinė atsakomybė patrauktas asmuo galėjo suvokti, jog įrengiama iškaba bus traktuojama kaip reklama. Teisėjų kolegija nurodė, kad tuo atveju, kai teisės norminiai aktai aiškios tvarkos, leidžiančios teisinių santykių subjektams aiškiai suvokti savo teises ir pareigas, dėl teisinio reglamentavimo spragų ar kitų priežasčių nenustato, atsakomybė už tokios tvarkos pažeidimą negali būti taikoma. Taigi, įvertinus nagrinėjamu atveju buvusį teisinį reglamentavimą, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai nusprendė, jog administracinė atsakomybė, numatyta

ATPK 214¹ straipsnyje, dėl iškabos įrengimo pareiškėjui netaikytina ir administracinio teisės pažeidimo byla jam nutraukta. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutarimas, kuriuo panaikintas šis pirmosios instancijos teismo nutarimas, buvo pripažintas nepagrįstu ir panaikintas paliekant galioti pirmosios instancijos teismo nutarimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 26 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-7-32-511/2015

ATPK 302¹¹ straipsnio taikymas

Dėl draudimo bloginti administracinę atsakomybę traukiamo asmens padėtį dėl jo paties paduoto skundo

Šioje byloje nustatyta, kad D. P. buvo surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas už teisėtų policijos pareigūnų reikalavimų nevykdymą (ATPK 187 straipsnio 2 dalis). Nagrinėdamas šią bylą teismas nutarimu nutarė administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną, kurioje D. P. buvo kaltinamas pagal ATPK 187 straipsnio 2 dalį, nutraukti, nesant administracinio teisės pažeidimo sudėties. Taip pat buvo nutarta informuoti komisariatą apie galimai D. P. padarytą Kelių eismo taisyklių 58 punkto pažeidimą. D. P. apeliacinės instancijos teismui apskundė pirmosios instancijos teismo nutarimo dalį dėl pranešimo apie jo galimai padarytą Kelių eismo taisyklių 58 punkto pažeidimą; apylinkės teismo nutarimo dalies dėl administracinio teisės pažeidimo bylos teisenos nutraukimo jis neskundė. Apygardos teismas nutartimi panaikino minėtą apylinkės teismo nutarimą ir grąžino bylą iš naujo nagrinėti šiame teisme. Pirmosios instancijos teismas, iš naujo išnagrinėjęs bylą, pripažino D. P. kaltu pagal ATPK 187 straipsnio 2 dalį.

Nagrinėdamas šią bylą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad administracinę atsakomybę patraukto asmens padėtis negali būti bloginama dėl jo paties paduoto skundo; procesas turi vykti taip, kad būtų garantuotos šiam asmeniui įstatymuose bei tarptautiniuose aktuose numatytos teisės, tarp jų – ir teisė skųsti, jo manymu, neteisėtus ir nepagrįstus teismo sprendimus; dėl skundo padavimo jam negali kilti jokios neigiamos pasekmės – asmens padėtis dėl jo paties paduoto skundo negali būti pabloginama (priešingu atveju, vykstantis procesas negalėtų būti laikomas teisingu (sąžiningu) ir būtų pažeidžiamas kiekvienoje demokratinėje valstybėje įtvirtintas draudimo keisti sprendimą į blogąją pusę principas – lot. *non reformatio in peius*). Teisėjų kolegija pabrėžė, kad pagal ATPK 302¹¹ straipsnį apygardos teismas, nagrinėdamas bylą dėl apeliacinio skundo administracinio teisės pažeidimo byloje, patikrina priimto nutarimo (nutarties) teisėtumą ir pagrįstumą (1 dalis); pabloginti administracinę atsakomybę traukiamo (patraukto) asmens, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtį apygardos teismas gali tik tuo atveju, kai dėl to yra institucijos, kurios pareigūnas surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą, skundas arba nukentėjusiojo skundas; administracinę atsakomybę traukiamo (patraukto) asmens, taip pat asmens, kuriam byla nutraukta, padėtis negali būti pabloginta daugiau, negu to prašoma apeliaciniame skunde (2 dalis). Dėl to teisėjų kolegija pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis panaikino ir administracinio teisės pažeidimo bylą D. P. nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 12 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-44-895/2015

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BPK 44 straipsnio 6 dalies ir BK 95 straipsnio taikymas

Dėl nekaltumo prezumpcijos principo pažeidimo nutraukiant bylą suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui

Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nusprendė, kad kaltinimas dėl sunkaus tyčinio nusikaltimo padarymo pagal BK 178 straipsnio 3 dalį yra nepagrįstas, nes teismas nustatė, kad šią veiką kvalifikuojantis požymis – pagrobto turto didelė vertė – yra ne 64 298 Lt (18 621,99 Eur), o 19 869 Lt (5 754,46 Eur) ir dėl to veika kvalifikuotina pagal BK 178 straipsnio 1 dalį, numatantį atsakomybę už nesunkų tyčinį nusikaltimą. Tai lėmė trumpesnį baudžiamosios atsakomybės senaties terminą, kurį teismas ir pritaikė kasatoriui.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tais atvejais, kai panaikinamas pirmosios instancijos teismo išteisinamasis nuosprendis ir baudžiamoji byla dėl nusikalstamų veikų padarymo nutraukiama suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui, teismo sprendime negali būti formuluočių, kurios tiesiogiai nurodo, kad asmenys yra kalti nusikalstamų veikų padarymu, nes tai nedera su nekaltumo prezumpcijos principo nuostatomis, įvirtintomis BPK 44 straipsnio 6 dalyje ir tai reiškia esminį procesinį pažeidimą, dėl kurio toks apeliacinės instancijos teismo sprendimas (nutartis) turi būti panaikintas. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad BK 95 straipsnyje nurodytos apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties taikymo sąlygos pirmiausia susijusios su nusikalstamų veikų sunkumu, t. y. senaties termino trukmė priklauso nuo to, ar buvo padarytas baudžiamasis nusižengimas, ar neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas, ar apysunkis tyčinis nusikaltimas, ar sunkus, ar labai sunkus nusikaltimas (BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto a–e papunkčiai). Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, pripažindamas pirmosios instancijos teismo išteisinamąjį nuosprendį neteisėtu ir nepagrįstu ir jį panaikindamas, savo išvadas pagrindė įrodymų vertinimu, kaip to reikalauja BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatos, tačiau kartu pavartojo formuluotes, prieštaraujančias nekaltumo prezumpcijos principui, nes nuosprendyje konstatavo, kad kasatoriaus veiksmai yra nusikalstami ir jis pripažįstamas kaltu dėl jo padarytų nusikalstamų veikų, numatytų BK 300 straipsnio 2 dalyje ir 178 straipsnio 1 dalyje. Dėl to, atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija apeliacinės ir pirmosios instancijos teismų nuosprendžius panaikino, o baudžiamąją bylą kasatoriui nutraukė suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui (BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto b papunktis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-285-222/2015

BK 95 straipsnio taikymas

Dėl veikos padarymo metu galiojančio senaties termino taikymo

Šioje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu kasatorius buvo išteisintas pagal BK 222 straipsnio 1 dalį, nenustačius jo veikoje nusikalstamos veikos sudėties požymių, todėl, nepaisant to, kad jau buvo suėjęs BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto c papunktyje numatytas apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminas, byla nebuvo nutraukta suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui. Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismas, pripažinęs, kad pirmosios instancijos teismo nuosprendyje padarytos išvados yra nepagrįstos, neatitinka bylos aplinkybių, pirmosios instancijos teismo nuosprendį panaikino ir priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo kasatorių nuteisė pagal BK 222 straipsnio 1 dalį. Teisėjų kolegija sprendė, kad priimdama

apkaltinamąjį nuosprendį apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą, nes apkaltinamąjį nuosprendį priėmė jau suėjus veikos padarymo metu galiojusios redakcijos BK 95 straipsnio 1 dalies 1 punkto c papunktyje nustatytam aštuonerių metų senaties terminui. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, numatantį apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminą, todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendį panaikino (BPK 369 straipsnio 2 dalis) ir, vadovaudamasis BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punktu, baudžiamąją bylą kasatoriui nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-247-697/2015

BK 178, 180 straipsnių taikymas

Dėl turto vertės nustatymo

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje baudžiamojoje byloje nurodė, kad pagrobto daikto vertė gali būti nustatoma įvairiais būdais. Kvalifikuojant veikas pagal BK 178, 180 straipsnius, pagrobto turto vertė nustatoma remiantis daikto rinkos verte veikos padarymo metu. Turto vertė gali būti nustatoma pagal pirkimo–pardavimo sandorių kainą, turto sukūrimo (atkūrimo), įsigijimo kaštus. Tais atvejais, kai nuosavybė į daiktą atsirado pirkimo–pardavimo sandorio pagrindu ir byloje yra duomenys apie daikto įsigijimo kainą, tačiau daiktas pagrobiamas praėjus laikotarpiui, turinčiam reikšmės jo kainai, daikto vertė nustatoma pagal faktinę turto vertę (didmenines, rinkos ar komiso kainas) nusikalstamos veikos padarymo metu. Kai tokių duomenų byloje nėra arba daikto įsigijimas pagal sutartį yra susijęs su papildomomis prievolėmis savininkui (pvz., mobiliojo ryšio telefonas, kurio rinkos vertė 500 Lt (144,81 Eur), įsigytas už 1 Lt (3,45 Eur) sudarant terminuotą abonementinę sutartį, arba jei savininkas turtą įsigijo mažesne nei vidutinė rinkos kaina akcijos metu ar pritaikant kitokią nuolaidą), pagrobto turto vertė nustatoma atsižvelgiant į identiško ar tos kategorijos daikto analogo vidutinę rinkos kainą. Taigi tuo atveju, jei daiktas turi etiketę, kurioje nurodyta prekės kaina, ir jis pavagiamas iš parduotuvės, jo vertė nustatoma pagal turto kainą, viešai nurodytą prie prekės, ar pagal parduotuvėje esančius prekės kainoraščius. Prekei gali būti taikomos nuolaidos, tačiau teisėjų kolegija pažymėjo, kad nuolaidos taikomos asmenims, kurie perka prekę, t. y. pirkėjams, o ne turtą pagrobusiems asmenims. Dėl to teisėjų kolegija nagrinėjamoje byloje atmetė kasatorių argumentą, kad, nustatydamas pagrobto turto vertę, teismas turėjo atsižvelgti į parduotuvės teikiamą nuolaidą prekei.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-696/2015

BK 178 straipsnio 2 dalies, 284 straipsnio 1 dalies ir 180 straipsnio taikymas

Dėl plėšimo atskyrimo nuo vagystės ir nusikalstamų veikų kvalifikavimo kaip atvirosios vagystės bei viešosios tvarkos pažeidimo

Šioje baudžiamojoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad esminis plėšimo ir vagystės atribojimo kriterijus yra nusikaltimo padarymo būdas. Kaip vagystė kvalifikuojamas slaptas ar atviras, tačiau tik nesmurtinis (nenaudojamas nei fizinis, nei psichinis smurtas bei kitaip neatimama galimybė nukentėjusiajam priešintis) svetimo turto pagrobimas. Vagystė laikoma atvira tada, kai kaltininkas veikia viešai, esant savininkui ir kitiems asmenims, kurie nėra atvirosios vagystės bendrininkai, suvokiantiems neteisėto turto pagrobimo faktą; kaltininkas žino, kad šie asmenys supranta jo veiksmų pobūdį, bet ignoruoja šią aplinkybę. Svetimo turto užvaldymas staigiu judesiu išplėšiant turtą iš nukentėjusiojo rankų ir jį užvaldant paprastai kvalifikuojamas kaip vagystė, jeigu prieš tai nebuvo veiksmų, atitinkančių fizinio ar psichinio smurto požymius. Plėšimo metu kaltininkas fizinį smurtą ar grasinimą tuoj pat jį panaudoti naudoja tam, kad įveiktų, pašalintų ar neutralizuotų

asmenį kaip kliūtį, trukdančią pagrobti turtą. Taigi, sprendžiant klausimą, ar padaryta nusikalstama veika – svetimo turto pagrobimas – turėtų būti kvalifikuojama pagal BK 178 ar pagal 180 straipsnį, svarbu nustatyti ne tik tai, ar prieš nukentėjusį buvo panaudotas fizinis smurtas, bet ir tai, ar smurtas buvo panaudotas siekiant užvaldyti nukentėjusiojo turtą. Plėšimo metu panaudotas fizinis smurtas yra ne nusikalstamos veikos tikslas, o tik priemonė pagrobti svetimą turtą. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad plėšimas yra tyčinė nusikalstama veika, kuri padaroma tik tiesiogine tyčia, todėl kvalifikuojant veiką pagal BK 180 straipsnio 1 dalį, būtina nustatyti, kad kaltininkas turėjo sumanymą pagrobti svetimą turtą, kuris gali kilti tiek prieš panaudojant smurtą, tiek smurto panaudojimo metu. Teisėjų kolegija sprendė, kad nagrinėjamoje byloje nėra pagrindo pripažinti, jog nuteistasis prieš nukentėjusį smurtą panaudojo siekdamas užvaldyti jo turtą. Teisėjų kolegijos nuomone, šiuo atveju smurto panaudojimas viešoje vietoje, matant kitiems asmenims dėl menkavertės priežasties (nukentėjusiojo konflikto su dviem merginomis) buvo nepagarbos aplinkai ir aplinkiniams demonstravimas įžūliais veiksmais, nes jais šiurkščiai pažeidžiamos visuomenėje nusistovėjusios ir įstatymais pripažintos visuomenės narių bendro gyvenimo taisyklės. Tai atitinka BK 284 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo sudėtį ir nėra niekaip susiję su nukentėjusiojo turto pagrobimu. Teisėjų kolegija nustatė, kad telefono ištraukimas nukentėjusiajam iš rankos buvo atliktas siekiant neleisti nukentėjusiajam pasikviesti pagalbos, tačiau jo iškart negrąžinęs nuteistasis nukentėjusiojo turtą pasisavino ir tokia jo veika teisingai kvalifikuota ne kaip plėšimas, o kaip atviroji vagystė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-272-648/2015

BK 225, 228 straipsnių taikymas

Dėl kyšininkavimo ir piktnaudžiavimo atskyrimo

Apžvelgiamoje byloje asmuo nuteistas pagal BK 225 straipsnio 1 dalį, nes, dirbdamas miesto administracijos Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vedėju, savo naudai tiesiogiai priėmė kyšį iš projekto vadovo už gerų tarpusavio santykių palaikymą, už tai, kad surado jam užsakovą, taip pat už tai, kad suderino techninį projektą, pažeisdamas atitinkamų teisės aktų reikalavimus.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad BK 225 straipsnio taikymas siejamas su šios nusikalstamos veikos vykdytojo valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens įgaliojimais, todėl byloje kiekvienu atveju nustatoma, kokie įgaliojimai ir kokiais įstatymais ar kitais teisės aktais jam yra suteikti. Jeigu valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo gauna turtines vertybes ar paslaugas, kurias kitas asmuo jam perduoda ar suteikia ne už konkrečių veiksmų atlikimą (ar neatlikimą) vykdant įgaliojimus, BK 225 straipsnis netaikomas. Tokia veika, atsižvelgiant į kitas nustatytas bylos aplinkybes, kvalifikuojama kaip piktnaudžiavimas. Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teismas nespėdė esminio klausimo, ar nuteistasis turėjo įgaliojimus patvirtinti techninį projektą, o apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad jei ir būtų galima pripažinti kaip pagrįstą aplinkybę, kad nuteistasis neturėjo įgaliojimų pritarti ar nepritarti techniniam projektui, nors tai ir atliko neturėdamas tokių įgaliojimų, nėra pagrindo iš kaltinimo šalinti jam inkriminuotą „teisėtą veikimą, vykdant įgaliojimus“, nes jam yra inkriminuota ir tai, jog jis iš projekto vadovo priėmė kyšį už gerų tarpusavio santykių palaikymą ir už tai, kad jam surado užsakovą. Taigi, nuteistojo veiksmai buvo teisėtas veikimas ir atlikti vykdant, jo, kaip architekto, funkcijas. Teisėjų kolegija konstatavo, kad darydamas tokias išvadas, apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino BK 225 straipsnyje įtvirtintus nusikalstamos veikos sudėties požymius, neatsižvelgė į teismų praktiką aiškinant šios normos turinį ir neįsigilino į teisės aktais nustatytas Architektūros ir urbanistikos skyriaus vedėjo funkcijas bei jo įgaliojimus. Teisėtas veikimas vykdant įgaliojimus yra asmens (BK 225 straipsnio prasme – valstybės tarnautojo ar jam prilyginto asmens) įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytų jo pareiginių (tarnybinių) funkcijų atlikimas, veikiant teisės aktais suteiktos kompetencijos ribose. Išanalizavusi atitinkamus teisės aktus, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad statinio techninis projektas nėra teritorijų planavimo dokumentas ir nepatenka į kaltinime nurodytų Architektūros ir

urbanistikos skyriaus vedėjo įgaliojimų derinti teritorijų planavimo dokumentus sritį. Taip pat teisėjų kolegija padarė išvadą, kad draugiškų santykių su konkrečiu asmeniu palaikymas ar užsakovo jam suradimas nėra teisės aktuose apibrėžtos Architektūros ir urbanistikos skyriaus ar vyriausiojo architekto funkcijos, todėl atlygio už šiuos veiksmus priėmimas negali būti laikomas kyšininkavimu BK 225 straipsnio 1 dalies prasme. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokia kaltinimo formuluotė, nurodant, jog šiuos veiksmus nuteistasis atliko pažeisdamas Valstybės tarnybos įstatymo bei Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo nuostatas, įpareigojančias valstybės tarnautoją deramai, nešališkai, sąžiningai ir tinkamai atlikti tarnybines pareigas, nesinaudoti pareigomis asmeninei naudai gauti, priimant sprendimus, vadovautis įstatymais ir visų asmenų lygybės principu, savo prasme labiau atitiktų BK 228 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos (piktnaudžiavimo) požymius. Konstatavęs, kad apeliacinės instancijos teismas neišnagrinėjo visų reikšmingų bylai teisingai išspręsti aplinkybių, dėl ko jo nutartis negali būti pripažinta tinkamai motyvuota, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šią nutartį panaikino ir bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-291-303/2015

BK 284 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl būtiniosios ginties abipusių muštynių atveju

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje baudžiamojoje byloje nurodė, kad esant specifinei konfliktinei muštynių situacijai, besiginančiųjų nėra – abi pusės yra puolančiosios. Kai muštynių metu abi pusės naudoja fizinį smurtą ne gynybos, bet puolimo tikslais, teisė į būtinąją gintį nekyla, išskyrus atvejį, kai viena iš pusių muštynes nutraukia, o kita puola toliau. Abipusėms muštynėms, kilusioms tarpusavio konflikto metu, kaip ir nustatyta nagrinėjamoje byloje, skirtingai nuo pavojingo kėsinosi, būdinga tai, kad abi pusės smurtą naudoja ne gynybos, o puolimo tikslais. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad kaltininkui nusikalstamai veikiant viešojoje vietoje, kitiems asmenims gali būti padaromi įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai, tačiau iš visų galimų sveikatos sutrikdymų BK 284 straipsnio 1 dalis apima fizinio skausmo sukėlimą ir nežymų sveikatos sutrikdymą. Kilus šiems padariniams veika kvalifikuojama tik pagal BK 284 straipsnio 1 dalį. Tuo tarpu padarius nesunkų ar sunkų sveikatos sutrikdymą, veika kvalifikuojama kaip viešosios tvarkos pažeidimo ir sveikatos sutrikdymo nusikaltimų sutaptis. Esant tokiai nusikalstamo elgesio formai, kai du asmenys vieno įvykio – abipusių muštynių metu, bendrais veiksmais žalodami vienas kitą, sutrikdo viešąją tvarką ir kartu padaro kitus nusikaltimų žmogaus sveikatai, tokių veikų baudžiamasis teisinis įvertinimas ir sankcijų už jas pritaikymas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į šiuos aspektus:

1) abu kaltininkai nėra laikytini asmenimis, patyrusiais žalos (t. y. nukentėjusiais), dėl jų pačių įžūlaus elgesio ir tokiu elgesiu padaryto viešosios tvarkos sutrikdymo. Pagal BPK 28 straipsnio ir 44 straipsnio 10 dalies prasmę asmuo neįgyja teisės reikalauti ir gauti fizinės, turtinės ar neturtinės žalos atlyginimą dėl nusikalstamos veikos, kurią pats padarė;

2) nukentėjusiais dėl abipusėmis muštynėmis padaryto viešosios tvarkos pažeidimo gali būti pripažįstami tik kiti asmenys, pvz., atsidūrę įvykio vietoje, stebintys muštynes, bandę skirti besimušančius ir dėl to patyrę žalos. Tokiu teisės ir moralės požiūriu nepriimtiniu veikimu sutrikdoma šių asmenų teisė į poilsį, saugumą viešojoje vietoje, dvasinį komfortą. Sprendžiant, ar būtent kaltininko veiksmai sukėlė šiuos padarinius, turi būti atsižvelgiama ir į tai, kokia buvo aplinkinių reakcija, koks nukentėjusiųjų skaičius, kiek truko neteisėti veiksmai;

3) abu sukėlę muštynes kaltininkai laikytini nukentėjusiais tik dėl vienas kitam padarytų nusikaltimų žmogaus sveikatai;

4) vien tik abiejų kaltininkų fizinis smurtas (smūgių sudavimas), panaudotas vienas kito atžvilgiu, net ir pirmo smūgio sudavimas, esant nustatytam susitarimui ir abipusėms paskatom tokį smurtą pradėti naudoti, nepripažintinas provokuojančiu elgesiu, turinčiu įtakos viešosios tvarkos

sutrikdymo padarymui ir lengvinančiu baudžiamąją atsakomybę. Nes būtent tokio pobūdžio elgesys, kuris laikytinas įžūliu, abiejų kaltininkų sąmoningai pasirenkamas siekiant smurtu išsiaiškinti tarpusavio santykius viešojoje vietoje.

Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad bylos duomenys neduoda pagrindo teigti, jog bent vienas iš muštinėse dalyvavusių asmenų buvo būtinosios ginties situacijoje, kad jų smurtiniai veiksmai buvo socialiai vertingi ir nukreipti prieš pavojingą kėsinimąsi.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-62-489/2015

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 276, 301 straipsnių taikymas

Dėl apkaltinamojo nuosprendžio pagrindimo liudytojo, kuris yra miręs, parodymais

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje baudžiamojoje byloje nurodė, kad teismai nuosprendyje gali remtis įtariamojo parodymais, duotais ikiteisminio tyrimo teisėjui, taip pat ir tais atvejais, kai jais įrodinėjama kito kaltinamojo padaryta nusikalstama veika, jei šie parodymai perskaitomi teisiamajame posėdyje, tačiau ir tokiu atveju turi būti užtikrinta kaltinamojo teisė į rungtynišką procesą ir jo teisė į gynybą – būtent teisė pačiam apklausti liudytojus arba prašyti, kad liudytojais būtų apklausti.

Teisėjų kolegija taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkte įtvirtintas principas, pagal kurį, prieš nuteisiant kaltinamąjį, visi jį kaltinantys įrodymai paprastai turi būti jam dalyvaujant pateikti viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti rungtynišką bylos svarstymą. Šio principo išimtys yra galimos, tačiau jos turi nepažeisti gynybos teisių, kurios paprastai reikalauja, kad kaltinamajam būtų suteikta pakankama ir tinkama galimybė ginčyti prieš jį liudijančio liudytojo parodymus bei pateikti liudytojui klausimų arba tuo metu, kai jis duoda parodymus, arba vėlesnėje proceso stadijoje. Byloje galima panaudoti anksčiau duotus liudytojo parodymus, net jeigu gynyba jokioje proceso stadijoje negalėjo jo apklausti, laikantis šių reikalavimų. Pirma, liudytojo nedalyvavimo teismo procese priežastis turi būti svarbi. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad liudytojo mirtis pripažįstama svarbia priežastimi. Tuo atveju, kai liudytojas gynybos nebuvo apklaustas jokioje ankstesnėje proceso stadijoje, jo parodymų panaudojimas vietoj parodymų, duodamų tiesiogiai nagrinėjant bylą teisme, turi būti paskutinė priemonė. Antra, tuo atveju, kai apkaltinamasis nuosprendis yra pagrįstas vien tik arba lemiamas apimtimi asmens, kurio kaltinamasis negalėjo apklausti ir neturėjo galimybės, kad jis būtų apklaustas ikiteisminio tyrimo metu arba nagrinėjant bylą teisme, parodymais, teismas turi kuo kruopščiau patikrinti procesą ir atsakyti į klausimą, ar yra pakankamų tokio įrodymo keliamus nepatogumus kompensuojančių veiksnių, įskaitant leidžiančius tinkamai ir teisingai įvertinti parodymų patikimumą. Apkaltinamąjį nuosprendį leidžiama grįsti nedalyvaujančio liudytojo parodymais tik tuo atveju, kai šie parodymai, atsižvelgiant į jų svarbą byloje, yra pakankamai patikimi.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad mirus liudytojui, jo parodymai, duoti ikiteisminio tyrimo metu, gali būti panaudoti kaip įrodymas, tačiau gynybos teisė pateikti liudytojui klausimų niekada nebus įgyvendinta. Tokiu atveju teismui kyla pareiga nustatyti, ar mirusio liudytojo parodymai yra lemiami, o pripažinus juos tokiais – įsitikinti, ar yra pakankamų gynybos teises suvaržymus kompensuojančių veiksnių, įskaitant priemones, leidžiančias teisingai ir tinkamai įvertinti liudytojo parodymų patikimumą. Europos Žmogaus Teisių Teismas savo praktikoje įrodymus apibūdina kaip lemiamus, remdamasis šios sąvokos siaurąja prasme, t. y. kaip tokios reikšmės ar svarbos įrodymą, kuris gali nulemti bylos baigtį. Tuo atveju, kai liudytojo parodymus patvirtina kiti įrodymai, vertinimas, ar tokie parodymai yra lemiami, priklauso nuo juos

patvirtinančių įrodymų įrodomosios reikšmės; kuo svaresni patvirtinantys įrodymai, tuo mažiau tikėtina, kad teismo procese nedalyvaujančio liudytojo parodymai bus traktuojami kaip lemiami.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276-976/2015

III. CIVILINĖS BYLOS

Bendrosios nuostatos

Dėl ieškinio senaties termino taikymo, Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biurui reiškiant reikalavimą grąžinti nepagrįstai išmokėtą draudimo išmoką

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, koks ieškinio senaties terminas – bendrasis dešimties metų (CK 1.125 straipsnio 1 dalis) ar CK sutrumpintas vienerių metų (CK 1.125 straipsnio 7 dalis) – taikytinas Lietuvos Respublikos transporto priemonių draudikų biuro (toliau – Biuras) reikalavimui grąžinti nepagrįstai išmokėtą draudimo išmoką. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai sprendė, kad šioje byloje pareikštas reikalavimas grąžinti draudimo išmoką yra kilęs iš draudimo teisinių santykių, todėl jam taikomas CK 1.125 straipsnio 1 dalies 7 punkte nustatytas sutrumpintas vienerių metų ieškinio senaties terminas.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad remiantis Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo 2 straipsnio 12, 18 dalimis, 6 straipsniu Biuras pagal Jungtinių Tautų Europos ekonomikos reikalų komisijos Vidaus transporto komiteto Kelių transporto pakomitečio 1949 m. sausio 25 d. priimtą rekomendaciją Nr. 5 yra įsteigta organizacija, vienijanti draudimo įmones, kurioms leidžiama toje valstybėje vykdyti transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą, tačiau pati šios funkcijos neatlieka. Taigi draudimo teisiniai santykiai tarp transporto priemonių valdytojų ir Biuro nesusiklosto.

Pažymėtina, kad CK 1.125 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad sutrumpintas vienerių metų ieškinio senaties terminas taikomas būtent iš draudimo teisinių santykių atsirandantiems reikalavimams. Kadangi Biuras draudiko funkcijų neatlieka, t. y. nesudaro draudimo sutarčių, tai nėra pagrindo konstatuoti, kad šios bylos atveju yra susiklostę draudimo teisiniai santykiai, bei taikyti vienerių metų ieškinio senaties terminą CK 1.125 straipsnio 7 dalies pagrindu. Atsižvelgiant į tai, byloje taikytinas bendrasis dešimties metų ieškinio senaties terminas (CK 1.125 straipsnio 1 dalis).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-296-219/2015

Daiktinė teisė

Dėl butų ir kitų patalpų bendrosios dalinės nuosavybės administravimo teisinių santykių bei butų ir kitų patalpų savininkų sprendimo pakeisti administratorių priėmimo tvarkos

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių butų ir kitų patalpų savininkų teisę pasirinkti bendro naudojimo objektų administratorių (CK 4.84 straipsnio 2 dalis), aiškinimo ir taikymo. Ieškovas prašė pripažinti neteisėtu ir panaikinti Palangos miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymą dėl daugiabučio gyvenamojo namo administratoriaus skyrimo. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad administravimo santykius reglamentuojančiose teisės normose yra įtvirtinta turto savininko interesų pirmenybė. Nors įstatymų leidėjas nustatė, kad tais atvejais, kai butų ir kitų patalpų savininkai nepasirenka administratoriaus, sprendimą dėl administratoriaus skyrimo priima savivaldybės vykdomoji institucija, turto savininkų teisė spręsti dėl konkretaus turto administratoriaus nėra paneigta. Kasacinis teismas konstatavo, kad butų ir kitų

patalpų savininkai, įgyvendindami bendrosios dalinės nuosavybės teisę, turi teisę laisvai nuspręsti dėl jiems priklausančios bendrosios dalinės nuosavybės administravimo, o savivaldybės vykdomosios institucijos sprendimas dėl administratoriaus skyrimo (pakeitimo) yra tik butų ir kitų savininkų valios išraišką įforminantis dokumentas. Nors savivaldybės vykdomoji institucija veikia kaip viešojo administravimo subjektas, tačiau jos priimtu sprendimu dėl administratoriaus skyrimo yra įforminami civilinio teisinio pobūdžio teisiniai administravimo santykiai, susiję su bendrosios dalinės nuosavybės teisės įgyvendinimu, todėl šios bylos aplinkybių kontekste tokio sprendimo teisėtumas vertintinas civilinės teisės normų aspektu.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad tam, jog savininkų sprendimas pakeisti administratorių būtų teisėtas, jis turi būti priimtas kompetentingo subjekto (savininkų), bet ir laikantis teisės aktuose nustatytos susirinkimų organizavimo bei sprendimų priėmimo tvarkos. Turto administratoriaus teisė valdyti, naudoti ar disponuoti kitam asmeniui nuosavybės teise priklausančiu turto įgyvendinama ne savo, o naudos gavėjo – turto savininko ar trečiojo asmens, kurio naudai nustatytas administravimas, naudai. Tai reiškia, kad teisė spręsti, kam pavesti valdyti ir naudoti bendrosios nuosavybės teise daugiabučiame name asmenims priklausančią turtą, visų pirma yra suteikta patiems savininkams, todėl tokiu atveju, kai yra priimtas daugumos bendro naudojimo objektų savininkų sprendimas dėl turto administratoriaus pakeitimo, vien tik formalių procedūrų pažeidimai nesudaro pagrindo pripažinti negaliojančiu ginčijamą įsakymą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-314-686/2015

Šeimos teisė

Dėl turto, kuris yra asmeninė vieno sutuoktinio nuosavybė, pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe, santuokos metu šį turtą iš esmės pagerinus sutuoktinių bendromis lėšomis

Apžvelgiamoje byloje tarp šalių kilo ginčas dėl ieškovės iki santuokos įsigyto nekilnojamojo turto pagerinimo, atlikto šalims gyvenant santuokoje, iš bendrų lėšų pripažinimo esminiu, t. y. lemiančiu asmeninės nuosavybės pasikeitimą į bendrąją jungtinę nuosavybę (CK 3.90 straipsnio 1 dalis). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendė, kad nurodytas nekilnojamas turtas nebuvo pagerintas iš esmės šalių santuokos metu, ir netenkino atsakovo reikalavimo pripažinti jį bendrąja jungtine nuosavybe. Atsakovas, nesutikdamas su nurodytomis teismų išvadomis dėl turto pagerinimo esmingumo, kasaciniame skunde kėlė klausimą dėl pagerinto turto vertės nustatymo momento, kaip objektyvaus kriterijaus, atskleidžiančio tikrąjį turto pagerinimų mastą.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagerinto turto vertės nustatymo momentas yra viena iš reikšmingų aplinkybių nustatant atliktų pagerinimų mastą bei sprendžiant, ar atlikti pagerinimai atitinka esminio pagerinimo kriterijus, nes spręsdamas dėl esminio pagerinimo teismas turi atsižvelgti į tikrosios asmeninio turto vertės prieš pagerinant ir pagerinus santykį. Esant ginčui dėl turto pagerinimo iš esmės, teismas turėtų atsižvelgti tik į tą turto vertės pokytį, kuris yra nulemtas atliktų pagerinimų, o ne dėl padėties rinkoje ir pan. Kasacinis teismas konstatavo, kad, esant ginčui dėl vieno iš sutuoktinių asmeninio turto pagerinimo ir reikalavimui tokį turtą pripažinti bendrąja jungtine šalių nuosavybe, reikia nustatyti turto vertę iki pagerinimų atlikimo ir vertės pokytį po turto pagerinimo. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus bei į tai, kad reikia nustatyti ieškovės iki santuokos įgyto turto pagerinimų mastą, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir šiam teismui bylą grąžino nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-259-378/2015

Dėl CPK 667 straipsnio taikymo, išieškant iš buvusiems sutuoktiniams priklausančio turto

Apžvelgiamoje byloje vieno iš buvusių sutuoktinių kreditorius kreipėsi į teismą, prašydamas nustatyti skolininkės turto dalį jos ir buvusio sutuoktinio bendrojoje nuosavybėje taip, kad iš jos būtų galima išieškoti, konkrečiai – nustatyti, kad skolininkei asmeninės nuosavybės teise priklauso vieno kambario butas (*duomenys neskelbtini*). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjo prašymą tenkino nustatydami, kad skolininkei asmeninės nuosavybės teise priklauso vieno kambario butas (*duomenys neskelbtini*), o jos buvusiam sutuoktiniui – dviejų kambarių butas (*duomenys neskelbtini*).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad priklausomai nuo to, kokios nuosavybės – bendrosios jungtinės ar bendrosios dalinės – teise turtas valdomas, taip pat jeigu turtas valdomas bendrosios jungtinės nuosavybės teise, tai ar jis valdomas sutuoktinių (CK 3.87 straipsnis), ar bendroji jungtinė nuosavybė atsiradusi kitu įstatyme nustatytu pagrindu (CPK 4.86 straipsnio 2 dalis), skiriasi skolininko dalies bendrame turte CPK 667 straipsnio pagrindu nustatymui keliami reikalavimai ir taikytinas teisinis reglamentavimas. Jeigu bendroji jungtinė nuosavybė valdoma sutuoktinių, tai, nustatant vieno iš sutuoktinių turto dalį bendrame turte, turi būti taikomos *inter alia*, sutuoktinių bendrosios jungtinės nuosavybės padalijimui taikytinos teisės normos – CK 3.116–3.129 straipsniai. Kasacinis teismas nurodė, kad, nutraukus suinteresuotų asmenų santuoką, jų bendrosios jungtinės nuosavybės teisė į santuokoje įgytą turtą pasibaigė (CK 3.100 straipsnio 4 punktą) ir turtas valdomas bendrosios dalinės nuosavybės teise. Kartu kasacinis teismas pažymėjo, kad CPK 667 straipsnio paskirtis – ne padalyti bendrąja nuosavybe esantį turtą, o tik nustatyti skolininko dalį jame tam, kad iš jos būtų galima išieškoti, ir taip vykdymo procese patenkinti kreditoriaus reikalavimą (CPK 667 straipsnio 4 dalis). Tai reiškia, kad prašymui, pareikštam CPK 667 straipsnio pagrindu, tenkinti reikšminga nustatyti skolininkui bendrosios nuosavybės teise priklausančią turto dalį, kurios vertė būtų pakankama vykdomojoje byloje išieškomai skolai padengti ir iš kurios būtų galima realiai išieškoti. Jeigu teismas nustato, kad bendrosios dalinės nuosavybės dalyviams priklauso daugiau nei vienas nuosavybės teisės objektas, tai skolininko turto dalis turi būti nustatyta tame iš jų, kurio vertė (atsižvelgiant į bendraturčiui, kuris yra skolininkas, tenkančią dalį) bus pakankama kreditoriaus reikalavimui patenkinti. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas pakeitė bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus, nustatydamas, kad suinteresuotam asmeniui (skolininkei) bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso 1/2 dalis vieno kambario buto (*duomenys neskelbtini*).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-280-916/2015

Dėl ieškinių tapatumo bylose dėl santuokos nutraukimo ir dėl buvusio sutuoktinio laidavimo pagal vekselius negaliojimo

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė pripažinti negaliojančiais atsakovo išduotų vekselių ir jų pagrindu padarytų notaro vykdomųjų įrašų dalis dėl ieškovo laidavimo CK 1.80 ir 1.78 straipsnių pagrindu, nes ieškovo parašai vekseliuose suklastoti. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas sprendimą panaikino ir bylą nutraukė, nes konstatavo šioje byloje ir santuokos nutraukimo, kurioje buvo patvirtinta sutartis dėl santuokos nutraukimo padarinių, kurioje buvo nustatyta, kad ieškovas yra solidariai atsakingas pagal vekselius kreditoriumi (atsakovui), byloje ieškinių tapatumą.

Kasacinis teismas sprendė, kad teismo nagrinėjimo objektas santuokos nutraukimo byloje buvo šalių santuokos nutraukimo bei santuokos nutraukimo padarinių taikymo klausimai, *inter alia*, klausimas dėl turto ir įsipareigojimų kreditoriams padalijimo tarp buvusių sutuoktinių, į įsipareigojimus įtraukiant ir ieškovo įsipareigojimus pagal šioje byloje ginčijamus laidavimo sandorius, tačiau pažymėtina, kad joje nekeltas ir nenagrinėtas šių sandorių negaliojimo klausimas. Aplinkybės, kad sutuoktinis (šioje byloje – ieškovas), santuokos nutraukimo byloje pateikdamas vekselius ir nurodydamas teismui bei kreditoriui UAB Medicinos bankui, kad jis yra laiduotojas pagal vekselius ir solidariai su kitu sutuoktiniu atsakingas už prisiimtas prievolės, nenurodė, jog jis

neišreiškė valios dėl laidavimo sandorių ir kad iš pateiktų vekselių jam nėra atsiradusių jokių pareigų, negali būti pagrindas padaryti išvadą dėl ieškinių tapatumo. Priešingai, šios aplinkybės, kasacinio teismo vertinimu, įrodo, kad santuokos nutraukimo byloje laidavimo sandorių galiojimo klausimas nebuvo teismo nagrinėjimo objektas. Kasacinis teismas konstatavo, kad teismo nagrinėjimo objektas santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu byloje buvo, *inter alia*, turto ir įsipareigojimų padalijimo tarp sutuoktinių klausimas, o šioje byloje – ieškovo (buvusio sutuoktinio) laidavimo pagal vekselius sandorių galiojimo klausimas. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos nutartį ir šiam teismui grąžino bylą nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-300-421/2015

Sutarčių teisė

Dėl investuotojo į SASO (su akcijomis susietas obligacijas) banko paskolintomis lėšomis, teisių gynimo būdo ir vartotojų teisių apsaugą reglamentuojančių nuostatų taikymo investuotojui

Ieškovė (investuotoja) prašė pakeisti Skolinimo obligacijų apmokėjimui sutartį (toliau – Skolinimo sutartis), nustatant, kad kreditas pagal šią sutartį ieškovei suteiktas neatlygintinai, nes, jos manymu, atsakovas AB DNB bankas (toliau – bankas, finansų tarpininkas) pažeidė įstatyme įtvirtintas pareigas, nevisapusiškai atskleisdamas investavimo į SASO (su akcijomis susietas obligacijas) banko paskolintomis lėšomis riziką. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas konstatavo, kad finansų tarpininkas pažeidė įstatyme įtvirtintas pareigas, nevisapusiškai atskleisdamas investavimo riziką, investuotoja taip pat nebuvo pakankamai rūpestinga ir atidi aiškindamasi investavimo į SASO (su akcijomis susietas obligacijas) banko paskolintomis lėšomis riziką. Pasirinktu teisių gynimo būdu ieškovė siekia būti visiškai ar iš dalies atleista nuo sutartinės prievolės mokėti palūkanas. Kasacinis teismas pažymėjo, kad toks teisių gynimo būdas situacijoje, kurioje keliamas sutarčių dėl investavimo produkto – obligacijų, susietų su akcijų indeksais (SASO), įsigijimo ar jų atskirų sąlygų galiojimo klausimas, yra priimtinas. Faktinis reikalavimas dėl mokėjimo palūkanų sumažinimo arba atleidimo nuo jų gali būti suformuluotas skirtingais teisiniais pagrindais ir nuo to priklauso teismo parenkamas teisinis palūkanų mažinimo pagrindas, todėl nėra vieno modelio visoms situacijoms. Kasacinis teismas, plėtodamas praktiką dėl investuotojo prievolės bankui pagal Skolinimo sutartį mokėti palūkanas apimties, kai ir pats kreditorius yra laikomas pažeidusiu prievolę, nurodė, kad tokiu atveju teisiniams santykiams reglamentuoti gali būti taikoma prievolių teisės norma – CK 6.64 straipsnis. Prievolė mokėti palūkanas ieškovei kyla iš šalių sudarytos Skolinimo sutarties, todėl kvalifikuojant šalių santykius taikytina ir sutarčių teisės norma – CK 6.206 straipsnis, reglamentuojantis sutarties neįvykdymo teises pasekmes. CK 6.206 straipsnis skirtas atleisti (visiškai ar iš dalies) nuo prievolės vykdymo vieną šalį, jei kita šalis irgi kalta dėl neįvykdymo, taip pat ir nustačius kreditoriaus kaltę neleisti kreditoriui nutraukti sutarties remiantis esminiu sutarties pažeidimu. Kasacinis teismas konstatavo, kad už Skolinimo sutarties sąlygos dėl palūkanų mokėjimo tinkamą įvykdymą yra atsakingos abi šalys, todėl, vadovaujantis CK 6.64 ir 6.206 straipsnių nuostatomis, paskirstytini joms tenkantys neigiami padariniai, t. y. sprendina dėl ieškovės atleidimo nuo dalies mokėjimo palūkanų, mokėtinų pagal jos ir banko sudarytą Skolinimosi sutartį.

Kasacinis teismas nurodė, kad siekiant sutartį vertinti kaip vartojimo, tokia sutartis turi atitikti bendruosius vartojimo sutartims keliamus reikalavimus – sutarties šalys turi būti vartotojas (fizinis asmuo) ir tiekėjas, be to, vartotojas prekes ar paslaugas turi įsigyti siekdamas tikslų, nesusijusių su jo verslu, prekyba, amatu ar profesija. Kasacinis teismas pažymėjo, kad būtent spekuliacija, pelno siekimas ar žaidimas rinkoje, o ne siekis ilguoju laikotarpiu užtikrinti

pagrindinius namų ūkio gerovės poreikius, konkrečių sandorių atveju galėtų būti laikomas kriterijumi, leidžiančiu atriboti vartotojus nuo investuotojų. Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad ES reguliavime neprofesionalieji investuotojai nėra tiesiogiai prilyginami vartotojams. Kasacinis teismas sprendė, kad šios bylos atveju nėra pagrindo ieškovę vertinti kaip vartotoją; ieškovei taikytina speciali Finansinių priemonių rinkų įstatymo nuostatų, įgyvendinančių MiFID direktyvą, apsauga, o CK nuostatos dėl vartojimo sutarčių netaikomos.

Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą, kuriuo ieškovę atleido nuo bankui pagal jos ir banko sudarytos Skolinimo sutarties nuostatas mokėtinų mokėjimo palūkanų dalies (50 proc.).

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-168-687/2015

Dėl kelionių organizatoriaus pareigos suteikti turistui informaciją ir neturtinės žalos atlyginimo

Apžvelgiamoje byloje ieškovai kreipėsi į teismą prašydami iš kelionių organizatoriaus (atsakovo) priteisti turtinės ir neturtinės žalos, padarytos kelionių organizatoriui atsisakius suteikti turizmo paslaugą turistui, kurio paso galiojimo trukmė neatitiko kelionės tikslo šalies nustatytų reikalavimų, atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį tenkino iš dalies.

Turizmo paslaugų teikimo atveju, atsižvelgiant į Direktyvoje 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų įtvirtintą turistų (vartotojų) teisių apsaugos prioriteto principą, pareiga suteikti informaciją reglamentuojama, konkrečiai nustatant, kokius duomenis apie paslaugas turi suteikti kelionės organizatorius: CK 6.748 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta kelionės organizatoriaus pareiga prieš turizmo paslaugų teikimo sutarties pasirašymą suteikti turistui įstatymų nustatytos formos ir turinio išsamią informaciją (nurodyti su pasu ir vizomis susijusius reikalavimus, informaciją apie sveikatos formalumus ir t. t.). Privalomos suteikti informacijos turinys detalizuojamas Turizmo įstatymo 7 straipsnio 2 ir 4 dalyse, nustatant, kad iki turizmo paslaugų teikimo sutarties pasirašymo kelionių organizatorius ir (ar) kelionių agentūra, kelionių agentas privalo įteikti turistui rašytinį dokumentą, kuriame, be kita ko, būtų išsami informacija apie valstybių, į kurias vykstama, pasienio formalumus. Pareiga įrodyti, kad privaloma informacija buvo suteikta turistui, tenka kelionių agentūrai ar kelionių agentui, jei agentūra ar agentas atstovavo kelionių organizatoriui, sudarant turizmo paslaugų teikimo sutartį. Kasacinis teismas pažymėjo, kad kelionių agentas, elgdamasis sąžiningai, ieškovui, kaip vartotojui, turėjo ne tik suteikti įstatymų nustatytos formos ir turinio išsamią informaciją prieš turizmo paslaugų teikimo sutarties pasirašymą, bet ir teisingai užpildyti turizmo paslaugų teikimo sutartį, kartu užtikrinant, kad sutarties sudarymo metu turistas pateiktų visus būtinus dokumentus. Informacija, susijusi su asmens dokumento galiojimo termino reikalavimais, jei ji būtų suteikta, nagrinėjamu atveju būtų galėjusi turėti esminę reikšmę ieškovui, planavusiam poilsinę kelionę, apsisprendžiant dėl sutarties sudarymo.

Pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamą praktiką, kelionių organizatoriaus pareiga suteikti informaciją apie vizų gavimo, valstybių sienų perėjimo tvarką ir kita kildinama iš turizmo paslaugų teikimo sutarties. Vadovaujantis kasacinio teismo suformuluotu išaiškinimu, CK 6.754 straipsnio 5 dalis, kurioje teigiama, kad jeigu dėl netinkamo sutarties vykdymo, už kurį atsako kelionės organizatorius, turistų pagrįsti ir protingi lūkesčiai neišsipildo ir dėl to turistai lieka nepatenkinti kelione, jie turi teisę reikalauti atlyginti ir neturtinę žalą, aiškintina taip, kad dėl netinkamo kelionių organizatoriaus turizmo paslaugų teikimo sutarties vykdymo bet kuriame jos etape, taigi ir informacijos pasirašius sutartį teikimo stadijoje, atsiradusią neturtinę žalą privalo atlyginti kelionės organizatorius, konkrečiu atveju atsižvelgiant į kilusius padarinius. Kasacinis teismas nurodė, kad šią bylą išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog dėl to, kad kelionių organizatorius netinkamai vykdė savo pareigą sudarant sutartį, t. y. nesuteikė visos būtinos

informacijos, ieškovas negalėjo pasinaudoti sutartomis turizmo paslaugomis, neišvyko į kelionę, kur kartu su šeima planavo sutikti Naujuosius metus, t. y. neteko galimybės kartu švęsti svarbią šventę, pailsėti, sustiprinti šeiminius ryšius, pripažino, kad toks netikėtumo veiksnys, kai vienas iš šeimos narių neteko galimybės skristi kartu, sukėlė neigiamų išgyvenimų visiems šeimos nariams, neigiamas emocijas, apmaudą ir stresą. Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas iš esmės nustatė visas aplinkybes, sudarančias pagrindą konstatuoti neturtinės žalos faktą ieškovei, šios žalos priežastinį ryšį su nustatytais neteisėtais atsakovo veiksmais, teikiant paslaugas pagal sudaromą sutartį ir teisinį šios žalos atlyginimo pagrindą (CK 6.250 straipsnio 1 dalis, 6.754 straipsnio 5 dalis). Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-381-421/2015

Dėl Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymo nuostatų taikymo, teismui nustatant priteistinių procesinių palūkanų dydį

Apžvelgiamoje byloje kilo Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymo nuostatų, įtvirtinančių palūkanų dydžio apskaičiavimą, aiškinimo ir taikymo klausimas. Kasaciniame skunde skolininkas (atsakovas) nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas, priteisdamas jam procesines palūkanas pagal Mokėjimų, atliekamų pagal komercines sutartis, vėlavimo prevencijos įstatymą, netinkamai taikė įstatymo 3 straipsnio 4 dalies nuostatas ir nepagrįstai nustatė fiksuotą palūkanų normą (9,5 proc.) visam laikotarpiui nuo bylos iškėlimo teisme iki teismo sprendimo visiško įvykdymo. Kasatoriaus teigimu, teismas galėjo nustatyti konkrečią palūkanų normą tik laikotarpiui nuo bylos iškėlimo teisme iki skundžiamos nutarties priėmimo dienos, tačiau būsimiems laikotarpiams privalėjo nurodyti palūkanų normos apskaičiavimo principą, nes nutarties priėmimo metu negalėjo būti žinomas taikytinas VILIBOR ar LIBOR palūkanų dydis.

Kasacinis teismas konstatavo, kad palūkanas priteisiant pagal Mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, prevencijos įstatymą, jų dydis apskaičiuojamas taikant įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nurodytą palūkanų normą, kuri skaičiuojama 3 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka, t. y. atsižvelgiant į metų pusmetį, kurį skolininkui atsirado pareiga mokėti palūkanas. Skaičiuojant mokėtinų palūkanų sumą už laikotarpį nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki jo visiško įvykdymo nėra aktualu ir įstatyme *expressis verbis* neįtvirtinta, kad, skolininkui neįvykdžius teismo sprendimo ilgiau, nei pasikeičia pusmetis, pagal iki kurio pradžios galiojusią palūkanų normą apskaičiuotos palūkanos, mokėtinos palūkanos turi būti perskaičiuojamos kiekvieną paskesnę metų pusmetį pagal paskutinę palūkanų normą, paskelbtą prieš to pusmečio pirmąją kalendorinę dieną. Mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, prevencijos įstatyme nurodyta palūkanų apskaičiavimo tvarka pagal konkretų pusmetį, kurį skolininkui atsirado pareiga mokėti palūkanas, aktuali tik palūkanų dydžiui nustatyti, tačiau nesudaro pagrindo teigti, kad, palūkanas skaičiuojant pagal šį įstatymą, jos turi būti perskaičiuojamos kiekvieną pusmetį pagal paskutinę palūkanų normą, paskelbtą prieš to pusmečio pirmąją kalendorinę dieną. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tokios pozicijos laikomasi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, kurioje teismas, taikydamas Mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, prevencijos įstatymą, priteisė konkrečiu fiksuotu dydžiu apibrėžtas procesines palūkanas arba paliko galioti tai padariusių žemesnės instancijos teismų procesinius sprendimus. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad apeliacinės instancijos teismo nutartį palikti nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-356-684/2015

Dėl teisės normų, reglamentuojančių užsienio teisės taikymą, teismo pareigą nustatyti taikytinos teisės turinį, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje ieškovas (komitentas) prašė pripažinti tarp atsakovų (komisionieriaus ir pirkėjo) sudarytos Pirkimo–pardavimo sutarties dalį dėl žirgo pardavimo negaliojančia ir taikyti restituciją ekvivalentu pinigais, nes ši sutartis iš esmės pažeidžia Komiso sutartį, kadangi ieškovas (komitentas) nebuvo davęs įgaliojimo komisionieriui parduoti šį žirgą pirkėjui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad Komiso bei Pirkimo–pardavimo sutarčių sudarymo bei jų vykdymo metu tiek Lietuvai, tiek Vokietijos Federacinei Respublikai galiojo Romos konvencija dėl sutartinės prievolės taikytinos teisės, galiojusi iki 2009-12-17 (toliau – Romos konvencija). Romos konvencijos nuostatos taikytinos tik nustačius, kad sutartys (viena jų) turi užsienio elementą (yra susijusios su skirtingų valstybių teisės pasirinkimu). Pirkimo–pardavimo sutartyje nėra aiškaus šalių susitarimo dėl sutarčiai taikytinos teisės, neižvelgtinas ir galbūt numanomas sutarties šalių taikytinos teisės pasirinkimas, todėl kasacinis teismas konstatavo, kad šiuo atveju sutarties šalys nepasirinko ginčo sutarčiai taikytinos teisės. Tokiu atveju Pirkimo–pardavimo sutarčiai turėtų būti taikoma valstybės, su kuria sutartinė prievolė yra labiausiai susijusi, teisė. Būdingiausia pareiga pagal Pirkimo–pardavimo sutartį laikytina pardavėjo pareiga perduoti prekę, todėl, vadovaujantis konvencijos 4 straipsnio 2 dalies taisykle, šiai sutarčiai būtų taikoma pardavėjo gyvenamosios vietos, nagrinėjamos bylos atveju – Vokietijos Federacinės Respublikos – teisė.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija išaiškino, kad pareiga teismui taikyti, aiškinti ir nustatyti užsienio teisės turinį *ex officio* gali kilti ir tuo atveju, kai tinkamam bylos išnagrinėjimui reikšmingas kelių sutarčių aiškinimas, kurių viena yra sutartis su užsienio elementu ir ši sutartis yra išvestinė bei neatsiejama nuo nacionalinės sutarties, kuriai taip pat taikytina užsienio teisė. Nagrinėjamos bylos atveju teismas pagal tarptautinės sutarties – Romos konvencijos – nuostatas yra įpareigotas nustatyti Pirkimo–pardavimo sutarčiai taikytiną teisę, o nustačius, kad sutarčiai taikytina Vokietijos Federacinės Respublikos teisė, ją aiškinti ir *ex officio* nustatyti jos turinį. Pirkimo–pardavimo sutarties šalių teisės ir pareigos bei galimybė šia sutartimi sukurti civilinius teisinius santykius tiesiogiai priklauso nuo Komiso sutarties turinio ir nuostatų aiškinimo, šios sutartys yra glaudžiai susijusios, todėl negalima jų vertinti ir aiškinti atskirai. Kadangi Komiso sutarčiai, kaip nacionalinei Vokietijos subjektų Vokietijoje sudarytai ir vykdytai sutarčiai, t. y. neturinčiai užsienio elemento, taip pat taikytina Vokietijos Federacinės Respublikos teisė, teismui tenka pareiga taikyti, aiškinti ir nustatyti užsienio teisės turinį abiejų šių sutarčių atžvilgiu, o priešingas aiškinimas paneigtų fundamentalius civilinių teisinių santykių teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, nesuteiktų galimybės įvertinti ir nustatyti tikrosios sutarties sudariusių šalių valios. Taigi nagrinėjamoje byloje teismui abiejų sutarčių atžvilgiu tenka pareiga *ex officio* nustatyti taikytinos užsienio teisės turinį ir šią teisę pritaikyti nagrinėjamam ginčui. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir šiam teismui bylą perdavė nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-110-684/2015

Dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencijos

Apžvelgiamoje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nustatyta, kad šalis siejo sutartiniai paslaugų (rangos) santykiai, ieškovas įsipareigojo sukurti internetinio tinklalapio (su jame veikiančia kambarių bei paslaugų rezervavimo sistema) dizainą pagal užsakyme, jo prieduose ir pakeitime nustatytus reikalavimus, tvarką ir terminus, o atsakovas įsipareigojo apmokėti. Ieškovas prašė priteisti skolą, nes atsakovas tik iš dalies atsiskaitė ir neapmokėjo už visus realiai atliktus programavimo darbus. Atsakovas priešieškiniu prašė priteisti nuostolius, kuriuos, jo manymu, jis patyrė dėl ieškovo kaltės, nes ieškovas laiku neatliko darbų, todėl atsakovas turėjo samdyti kitą įmonę ieškovo neatliktiems darbams pabaigti. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o priešieškinių atmetė. Apeliacinės instancijos teismas priėmė priešingą sprendimą, t. y. ieškinį atmetė, o priešieškinių tenkino iš dalies.

Remdamasis CK 6.245 straipsnio 3 ir 4 dalies nuostatų dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo lingvistine analize, kasacinis teismas darė išvadą, kad nėra delikto, jeigu žala yra susijusi su sutartiniais santykiais. Kasacinio teismo praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad pagal teisinį civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima. Sprendžiant dėl sutartinės ir deliktinės atsakomybės atribojimo, svarbu pažymėti, kad pagal CK 6.189 straipsnio 1 dalį sutartis įpareigoja atlikti ne tik tai, kas tiesiogiai joje nustatyta, bet ir visa tai, ką lemia sutarties esmė arba įstatymai, tai reiškia, kad, neatsižvelgiant į tai, kokias nuostatas pažeidė – įstatymo ar sutarties, šalių atsakomybė laikytina sutartine. Kasacinis teismas konstatavo, kad esant sutartiniais šalių santykiams deliktinę atsakomybę vienai iš šalių galima taikyti tik įstatyme nustatytu atveju, t. y. turi būti įstatyme nustatytas pagrindas taikyti sutartiniuose santykiuose deliktinę atsakomybę.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-327-687/2015

Dėl draudimo diferencijuoti draudimo įmokos dydį atsižvelgiant į transporto priemonės naudojimo teritoriją

Apžvelgiamoje byloje draudikas reikalauja grąžinti dalį išmokėtos draudimo išmokos remdamasis aplinkybe, kad draudėjas nevykdė draudimo sutartyje nustatytos pareigos informuoti draudiką apie draudimo rizikos padidėjimą – transporto priemonės naudojimą už Lietuvos Respublikos ribų. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino visiškai, o apeliacinės instancijos teismas – iš dalies.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) 2015 m. kovo 26 d. sprendime *Litaksa* (C-556/13, dar nepaskelbtas Rinkinyje) (toliau – prejudicinis sprendimas) nurodė, kad iš 1990 m. gegužės 14 d. Trečiosios Tarybos direktyvos 90/232/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo, iš dalies pakeistos 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/14/EB (toliau – Direktyvos 90/232/EEB), 2 straipsnio formuluotės matyti, jog pagal visas motorinių transporto priemonių privalomojo draudimo sutartis, sumokėjus vienkartinę įmoką, turi būti suteikta draudiminė apsauga, galiojanti visoje Sąjungos teritorijoje. Tokia valstybėms narėms tenkanti pareiga sustiprinta tame pačiame straipsnyje įtvirtintu reikalavimu, kad ši draudiminė apsauga galiotų visą sutarties galiojimo laikotarpį, įskaitant laikotarpį, kai transporto priemonė yra kitose valstybėse narėse nei ta, kurioje yra jos įprastinė buvimo vieta (prejudicinio sprendimo 19, 20 punktai). Kartu ESTT išaiškino, kad Direktyvos 90/232/EEB 2 straipsnio nuostatos dėl vienkartinės įmokos ir draudiminės apsaugos galiojimo teritorijos atžvilgiu apimties taikomos ne tik draudiko ir nukentėjusių asmenų santykiams, bet ir draudiko ir draudėjo santykiams. Šiomis nuostatomis reikalaujama, kad draudikas, kuriam sumokėta vienkartinė įmoka, iš principo prisiimtą riziką nukentėjusiems asmenims išmokėti išmokas dėl įvykio, kurį gali sukelti apdrausta transporto priemonė, neatsižvelgiant į tai, kurios Sąjungos valstybės narės teritorijoje ši transporto priemonė naudojama ir kur šis įvykis įvyko (prejudicinio sprendimo 29 punktas). Prejudiciniame sprendime ESTT konstatavo, kad „vienkartinės įmokos“ sąvokos neatitinka draudimo įmoka, kurios dydis priklauso nuo to, ar apdrausta transporto priemonė bus naudojama tik valstybės narės, kurioje yra jos įprastinė buvimo vieta, teritorijoje, ar visoje Sąjungos teritorijoje (prejudicinio sprendimo 30 punktas).

Remdamasi prejudiciniame sprendime suformuluotu išaiškinimu, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad tiek Direktyvoje 90/232/EEB, tiek Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatyme (toliau – TPVCPDI) nurodyta, kad draudimo apsauga, tokia, kokios reikalaujama pagal tos valstybės teisės aktus, privalo būti suteikta vienos (bendros) draudimo įmokos pagrindu. Taigi tiek nacionalinė, tiek ES teisė nustato, kad transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartimi vienos

draudimo įmokos pagrindu draudimo apsauga transporto priemonę vairuojantiems asmenims suteikiama kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje.

Atsižvelgdama į nacionalinį ir Europos Sąjungos teisinį reguliavimą, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija padarė išvadą, kad draudiko ir draudėjo sutartyje nustatyta sąlyga, daranti draudiko įsipareigojimą prisiimti riziką priklausomą nuo papildomos draudimo įmokos sumokėjimo, kai transporto priemonė naudojama už valstybės narės, kurioje yra įprastinė jos buvimo vieta, ribų, nėra suderinama su Direktyvos 90/232/EEB 2 straipsnio nuostatomis ir prieštarauja imperatyviajai TPVCAPDĮ 10 straipsnio 1 dalies normai, todėl yra niekinė. ES teisė įpareigoja draudiką suteikti draudimo apsaugą be išlygų, o draudimo įmokos dydis negali priklausyti nuo to, ar draudėjas naudosis draudimo suteikiama apsauga kitoje valstybėje narėje, todėl papildomos draudimo įmokos mokėjimas dėl apdraustos transporto priemonės naudojimo teritorijos pasikeitimo prieštarauja draudimo apsaugos visoje Europos Sąjungos teritorijoje galiojimo vienos (bendros) įmokos pagrindu nuostatomis. Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija nurodė, kad, sudarydamas draudimo sutartį, draudikas privalo apskaičiuoti draudimo įmoką pagal tai, kokia draudimo apsauga nustatyta TPVCAPDĮ, t. y. įvertinęs visą prisiimamos rizikos apimtį, *inter alia*, įvertinęs draudimo rizikos galimus pasikeitimus dėl apdraustos transporto priemonės naudojimo už Lietuvos Respublikos teritorijos ribų. Atsižvelgdama į nurodytus argumentus bei remdamasi prejudiciniame sprendime pateiktais išaiškinimais, kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija sprendė, kad šios bylos atveju papildomos draudimo įmokos nesumokėjimas negali būti laikomas draudimo sutarties pažeidimu ar netinkamu vykdymu, todėl draudiko reikalavimas draudėjui grąžinti dalį sumokėtos draudimo išmokos laikytinas nepagrįstu. Dėl to kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų sprendimus panaikino ir ieškinį atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-334-687/2015

Viešieji pirkimai

Dėl netesybų, įtvirtintų viešojo pirkimo sutartyse, mažinimo

Apžvelgiamoje byloje atsakovas iškėlė klausimą, ar galima mažinti viešojo pirkimo sutartyse nustatytus prievolių užtikrinimo (šios bylos atveju – netesybų) dydžius. Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad atsakovo atliktas priešpriešinio vienaarūšio reikalavimo sumokėti netesybas įskaitymas yra teisėtas. Apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad yra pagrindas mažinti atsakovui iš ieškovo priteistinių netesybų dydį (sumažino 17 kartų).

Kasacinis teismas nurodė, kad netesybų mažinimas teismo sprendimu nekvalifikuotinas kaip sutarties keitimas pagal CK 6.223 straipsnio 2 dalį. VPI 18 straipsnio 8 dalies, nustatančios ribojimus keisti viešojo pirkimo sutarties sąlygas, nuostatų taikymas pirmiausia priklauso nuo to, ar viešojo pirkimo sutartis apskritai keičiama. Iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) ir kasacinio teismo praktikos dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo galima daryti sandorio keitimo kvalifikavimo takoskyrą: kiekvienas esminis viešojo pirkimo sutarties pakeitimas, kuris kaip pažeidžiantis tiekėjų lygiateisiškumo ir skaidrumo principus yra draudžiamas, kartu yra ir sutarties pakeitimas bendrąja teisine ir ekonomine prasme (nauja oferta ir akceptas), tačiau ne kiekvienas kontrahentų sutarimas keisti sandorio sąlygas (CK 6.223 straipsnio 1 dalis) bus laikytinas esminiu viešojo pirkimo sutarties pakeitimu pagal VPI 18 straipsnio 8 dalį. Viešojo pirkimo sutarčių teisėto pakeitimo kontrolės tikslu Lietuvos įstatymų leidėjas įtvirtino šių sandorių keitimo tvarką pagal Viešųjų pirkimų tarnybos sutikimus (leidimus). Kasacinis teismas konstatavo, kad teismo sprendimu sumažintos netesybos, net jei jos įtvirtintos viešojo pirkimo sutartyje, apskritai nėra šios sutarties keitimas. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo sprendimo dalį, kuria priteista atsakovui iš ieškovo netesybos, paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-267-916/2015

Dėl tiekėjų pasiūlymų vertinimo skaidrumo, atsižvelgiant į išorinių ekspertų interesų konfliktą ir neskaidrus tiekėjų pasiūlymų vertinimo teisinių padarinių

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar viešojo pirkimo procedūrų neskaidrumui įrodyti tiekėjui pakanka įrodyti ekspertų šališkumo objektyvųjų pobūdį (realūs faktai, keliantys abejonių), ar papildomai reikia įrodyti ir subjektyvųjų (subjekto asmeninis nusistatymas, tendencingumas). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, nes sprendė, kad ieškovas (tiekėjas) nepaneigė ekspertų nešališkumo.

2015 m. kovo 12 d. sprendime *eVigilo* (C-538/13, ECLI:EU:C:2015:166) (toliau – Prejudicinis sprendimas) aplinkybes, susijusias su perkančiosios organizacijos pasitelktų išorinių ekspertų ir Konkurso laimėtojo specialistų ryšiais, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (toliau – ESTT) kvalifikavo objektyvia informacija, dėl kurios turėjo būti atliekamas išsamus tyrimas. ESTT prejudiciniame sprendime šiuo klausimu nurodė, kad interesų konfliktas kelia pavojų, jog perkančioji organizacija vadovausis su nagrinėjamu pirkimu nesusijusiais kriterijais ir vien dėl to pirmenybę teiks kuriam nors konkurso dalyviui; taigi, toks interesų konfliktas gali lemti viešųjų pirkimų principų pažeidimą; siekiant nustatyti, ar ekspertai buvo šališki, pirmiausia reikia įvertinti faktines aplinkybes ir įrodymus, o tai turi padaryti perkančiosios organizacijos ir administracinės arba teisminės kontrolės institucijos; pabrėžtina, kad Europos Sąjungos teisės aktuose nėra konkrečių ši klausimą reglamentuojančių nuostatų. Kasacinis teismas dėl asmenų nešališkumo viešuosiuose pirkimuose reguliavimo konstatavo, kad ekspertų pasirašytos nešališkumo deklaracijos savaime neužtikrina šių subjektų objektyvaus elgesio, o daugiau yra prevencinė priemonė, t. y. deklaracijos pasirašymas negali būti vienintelis ekspertų nešališkumo įrodymas, *a fortiori*, kai dėl to keliamos pagrįstos abejonės. Nešališkumo deklaracija ir asmenų nešališkumo pareiga neturėtų būti aiškinama taip, kad ekspertas turi pareigą nusišalinti tik dėl šiame dokumente *expressis verbis* įtvirtintų aplinkybių, papildomai nereikalaujant įrodyti konkrečių jo teisei priešingų veiksmų arba jam leidžiant šiuo pagrindu gintis.

Dėl galimo ekspertų, vertinančių tiekėjų pasiūlymus, šališkumo ir tokios aplinkybės įrodinėjimo kasacinis teismas taip pat konstatavo, kad tiekėjo (ieškovo) pareiga įrodyti ekspertų šališkumo ne tik objektyviuosius, bet ir subjektyviuosius aspektus, t. y. jų ketinimą, valinius veiksmus veikti šališkai ir jų rezultata, reiškia pernelyg didelę įrodinėjimo naštą šiems asmenims, tokia tvarka būtų nesuderinama su tiekėjų veiksmingos teisinės gynybos principu, išplaukiančiu iš Direktyvos 2007/66 nuostatų. ESTT Prejudiciniame sprendime pažymėjo, kad paprastai nedraudžiama, jog eksperto šališkumą galima būtų įrodyti remiantis vien objektyvia situacija, siekiant užkirsti kelią bet kokiam pavojui, kad perkančioji organizacija vadovausis su nagrinėjamu pirkimu nesusijusiais kriterijais ir vien dėl to pirmenybę teiks kuriam nors konkurso dalyviui. Kasacinis teismas konstatavo, kad ne tiekėja (ieškovė), o būtent perkančioji organizacija turi pareigą įsitikinti ir kitiems užtikrinti pasiūlymų vertinimo (tiek dėl ekspertų šališkumo, tiek dėl galbūt trečiojo asmens išskirtinės padėties dėl pirkimo objekto parengiamųjų darbų) skaidrumą, juolab kad jai įstatymo nustatyta pareiga nepažeisti viešųjų pirkimų principų. Prejudiciniame sprendime ESTT perkančiosioms organizacijoms pripažino aktyvų vaidmenį, siekiant išvengti interesų konfliktų situacijų. ESTT nurodė, kad perkančioji organizacija bet kuriuo atveju privalo patikrinti, ar egzistuoja interesų konfliktai, ir imtis tinkamų priemonių, skirtų jiems išvengti, nustatyti ir pašalinti; su tokiu aktyviu vaidmeniu nesuderinama ieškovei nustatyta pareiga vykstant apskundimo procedūrai konkrečiai įrodyti perkančiosios organizacijos paskirtų ekspertų šališkumą; taigi, jeigu konkurso dalyvis, kurio pasiūlymas atmestas, pateikia objektyvios informacijos, keliančios abejonių dėl perkančiosios organizacijos eksperto nešališkumo, būtent ši perkančioji organizacija turi išnagrinėti visas reikšmingas aplinkybes, kurios lėmė sprendimo dėl sutarties sudarymo priėmimą, kad būtų išvengta interesų konflikto, jis būtų nustatytas ir pašalintas, ir

prireikus prašyti šalių pateikti tam tikros informacijos ir įrodymų. Kasacinis teismas darė išvadą, kad vieno ar kelių ekspertų interesų konfliktai ar šališkumo apraiškos sukelia neigiamus padarinius ir kartu vertinime dalyvavusių kitų ekspertų išvadų patikimumui. Darytina išvada, kad ir kitais atvejais, *expressis verbis* neįvardytais nešališkumo deklaracijoje, teisiniai padariniai viešojo pirkimo rezultatams iš esmės nesiskirtų. Dėl to turėjusių, bet nenusišalinusių asmenų pateiktos išvados dėl pasiūlymų vertinimų negalėjo būti naudojamos priimant sprendimus dėl dalyviams skiriamų balų, pasiūlymo eilės sudarymo ir laimėtojo išrinkimo. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas panaikino pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų procesinius sprendimus, nes konstatavo esminius viešųjų pirkimų principų pažeidimus ir pripažino neteisėtus atsakovo sprendimus dėl pasiūlymų vertinimo, preliminarios pasiūlymų eilės sudarymo, Konkurso laimėtojo išrinkimo ir sprendimo su juo sudaryti viešojo pirkimo sutartį bei atsakovui skyrė 100 000 Eur baudą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-309-248/2015

Dėl veiklos (jos dalies), kuri yra skirta specialiai viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, sąvokos aiškinimo (Viešųjų pirkimų įstatymo 4 straipsnio 2 dalis)

Apžvelgiamoje byloje šalys nesutaria, ar atsakovui UAB Vilniaus lokomotyvų remonto depui (toliau – VLRD) pripažintinas perkančiosios organizacijos statusas pagal Viešųjų pirkimų įstatymo (toliau – VPI) 4 straipsnio 2 dalį. Atsižvelgiant į tai, šioje byloje kilo teisės klausimas dėl VPI 4 straipsnio 2 dalies nuostatų aiškinimo ir taikymo, *a fortiori*, dėl sąvokos „veikla (jos dalis), kuri yra skirta specialiai viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio“. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė, nes sprendė, kad atsakovas nelaikytinas perkančiąja organizacija.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovo steigimo dokumentų formuluotė atitinka VLRD, kaip juridinio asmens, veiklos formą – uždarają akcinę bendrovę. Bendrovės (tiek akcinės, tiek uždarnosios akcinės) iš esmės ir kuriamos tam, kad siektų pelno, jų veikla susijusi su ekonomine rizika, t. y. pelno ar nuostolio patyrimu, šių juridinių asmenų valdymas, *inter alia*, apima gauto pelno paskirstymą ir t. t. Vis dėlto tokia šių juridinių asmenų specifika *per se* nereiškia, kad privatus juridinis asmuo, įsteigtas kaip uždaroji akcinė bendrovė, kurios vienas iš steigimo tikslų yra siekti pelno, negali būti pripažintas perkančiąja organizacija. Šiame kontekste Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT) pažymėta, kad, sprendžiant apie viešojo intereso, kuris yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, tenkinimą, nereikėtų vadovautis vien bendra privačių juridinių asmenų tikslo (pelno siekimo) ar jų veiklos, kuri nusakoma kaip ūkinė-komercinė, apibrėžtimi (ESTT 2003 m. spalio 16 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją*, C–283/00, ECLI:EU:C:2003:544). Primintina, kad pagal VPI 4 straipsnio 2 dalį nebūtina, kad visa subjekto veikla (gali būti tam tikra jos dalis) būtų skirta specialiai viešiesiems interesams, kurie yra nekomercinio ir nepramoninio pobūdžio, tenkinti. ESTT pažymėta, kad sąlyga, jog organizacija turi būti įsteigta konkrečiu tikslu tenkinti visuotinės svarbos interesus, neturinčius pramoninio arba komercinio pobūdžio, nereiškia, kad ji gali tenkinti tik šiuos poreikius ir negali verstis kita veikla, net jei tokios užduotys sudaro didžiąją jos veiklos dalį, nes teisiniu apibrėžimu neatsižvelgiama į santykinę tokių užduočių svarbą jos visam verslui (ESTT 1998 m. sausio 15 d. sprendimas *Mannesmann Anlagenbau Austria ir kt.*, C–44/96, ECLI:EU:C:1998:4). Šiame sprendime ir vėlesnėje praktikoje ESTT išplėtojo vadinamąją infekcijos (užkrato) teoriją, iš esmės reiškiančią, kad net ir maža vykdomos veiklos dalis, jei ji atitinka visuotinės svarbos poreikius, neturinčius komercinio ir pramoninio pobūdžio, suponuoja tokio subjekto pripažinimą perkančiąja organizacija, nepriklausomai nuo to, kad likusi veiklos dalis yra grynai komercinė, nešanti pelną. Apžvelgiamos bylos šalių ginčui aktuali ir pirmosios bei apeliacinės instancijos teismų nustatyta aplinkybė, kad 2011–2013 metais (taigi ir ginčo viešojo pirkimo organizavimo metu) VLRD veikla iš esmės buvo

nukreipta vienintelės akcininkės AB „Lietuvos geležinkeliai“ naudai, nes apie 90 proc. patronuojamosios įmonės pajamų gauta iš patronuojančiosios bendrovės pagal šių juridinių asmenų tarpusavio sandorius. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas darė išvadą, kad atsakovės ir ją valdančios bendrovės veiklos yra glaudžiai susijusios, ši aplinkybė svarbi vertinant VLRD steigimo tikslus ir jos santykį su AB „Lietuvos geležinkeliai“. Pažymėtina, kad atsakovės ir jos patronuojančiosios bendrovės vidaus sandoriai parodo ne tik pirmiau nurodytus šių įmonių glaudžius ekonominius santykius, bet galbūt ir tai, kad VLRD iš esmės neveikia laisvos rinkos sąlygomis. Kasacinis teismas konstatavo, kad vidaus sandoriai nelaikytini įprastiniais sandoriais, kurie sudaromi laisva (t. y. laisvu pasirinkimu, ar konkrečiu atveju sudaryti sandorį ar ne), vieni nuo kitų nepriklausomų ūkio subjektų bendra valia, įgyvendinant sutarčių laisvės principą (oferta, akceptas). ESTT nurodyta, jog viešaisiais interesais, neturinčiais komercinio ar pramoninio pobūdžio, pripažįstami tokie poreikiai, kurie, pirma, tenkinami kitu nei vertybių ir paslaugų pasiūlymo (oferta) rinkai būdu, ir, antra, kurių atžvilgiu visuomeninio intereso sumetimais valstybė pati ar per kitą kontroliuojamą subjektą, nesvarbu, ar jo veikla reguliuojama privatinės ar viešosios teisės, nusprendžia patenkinti šiuos poreikius (pirmiau nurodytas Teisingumo Teismo sprendimas *Korhonen ir kt.*, C-18/01, ECLI:EU:C:2003:300). Kasacinis teismas konstatavo, kad iš tiesų, jei VLRD nebūtų atskirtas nuo AB „Lietuvos geležinkeliai“, pastaroji bendrovė lokomotyvų ar riedmenų remonto ar kitiems darbams vykdyti reikalingas priemones, medžiagas ir pan. įsigytų pagal VPĮ, todėl vien tai, kad atsakovė yra atskiras juridinis asmuo, tačiau jos veikla iš esmės nesiskiria nuo tos, kurią ji būtų vykdžiusi, jei tokio statuso neturėtų, negalėtų lemti skirtingo savo turiniu tapačių situacijų vertinimo. Atsižvelgdamas į tai, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nevisapusiškai išnagrinėjo ginčui spręsti svarbias aplinkybes, susijusias su atsakovės steigimu, veiklos specifika, vykdomų ūkinių veiklų pobūdžiu, VLRD ir jos steigėjos AB „Lietuvos geležinkeliai“ tarpusavio santykiais, kasacinis teismas grąžino bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-324-378/2015

Civilinio proceso teisė

Dėl Komercinio arbitražo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto (nacionalinio arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai) aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl nacionalinio arbitražo teismo sprendimo nepripažinimo Komercinio arbitražo įstatymo (toliau – ir KAĮ) 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto pagrindu, t. y. dėl prieštaravimo Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtintai viešajai tvarkai. Lietuvos apeliacinis teismas ieškovo skundą dėl Vilniaus komercinio arbitražo sprendimo panaikinimo atmetė.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad nors 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija) šioje byloje netaikoma, atsižvelgiant į glaudų 1985 metų Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo su vėlesniais pakeitimais ir papildymais (toliau – UNCITRAL pavyzdinis įstatymas) nuostatų ryšį su Niujorko konvencija ir į tai, kad arbitražo teismo sprendimo nepripažinimo/panaikinimo pagrindai tiek Niujorko konvencijoje, tiek UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme, tiek KAĮ nuostatose iš esmės yra analogiški, tokio pobūdžio kaip ši byloje *mutatis mutandis* gali būti vadovaujamosi ir teismų praktika dėl Niujorko konvencijos V straipsnio aiškinimo ir taikymo tiek, kiek tai nesusiaurina Lietuvos viešosios tvarkos turinio.

Kasacinis teismas nurodė, kad tai, jog arbitražo teismas neteislingai pritaiko teisės normas ar pasiekia kitokį rezultatą, nei būtų pasiekę teismai, nėra pagrindas laikyti, kad buvo pažeista viešoji tvarka. Toks pats principas juo labiau taikomas arbitražo teismo nustatytiems faktams. Viešąją tvarką pažeidžiančiais laikomi tiesioginiai ir sunkūs pagrindinių ir privalomų viešosios tvarkos

taisyklių pažeidimai. Dėl to prieštaraujančiu viešajai tvarkai neturėtų būti pripažįstamas toks arbitražo teismo sprendimas, kuriame galimai yra faktų vertinimo ar teisės taikymo klaidų, tačiau kurio rezultatas neprieštaruja fundamentalioms valstybės vertybėms. Vien tai, kad arbitražo teismo sprendimas nesutampa su konkrečios šalies išsakyta pozicija ar net su nė vienos iš šalių išsakyta pozicija, nereiškia tokio sprendimo akivaizdaus klaidingumo. Iš nagrinėjamos bylos medžiagos nematyti, kad šalims būtų suteiktos skirtingos teisės procese, vienai iš šalių suteikta daugiau teisių nei kitai ir pan. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, kasacinis teismas Lietuvos apeliacinio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015

Dėl atstovavimo išlaidų priteisimo

Atsakovas, kuriam kasacinis teismas priėmė palankų sprendimą, prašė priteisti jo patirtas išlaidas už teisinę pagalbą surašant atsiliepiamą į ieškinį pirmosios instancijos teisme ir apeliacinį skundą – apeliacinės instancijos teisme.

Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose atsakovui pagal pavedimą atstovavo ne advokatas ar advokato padėjėjas, bet UAB „D. G. ir partnerių juridinė kontora“, kuriai ir buvo atlyginta už teisinių paslaugų suteikimą.

Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad sąrašas asmenų, galinčių būti atstovais pagal pavedimą, įtvirtintas CPK 56 straipsnyje ir jis yra baigtinis. Tai reiškia, kad joks kitas asmuo, jei jis nepatenka į CPK 56 straipsnyje nustatytą sąrašą, negali atstovauti civiliniame procese pagal pavedimą. Šiame straipsnyje nenumatyta galimybė, kad bylos šaliai juridiniam asmeniui atstovautų teisinių paslaugų įmonė. Kasacinis teismas taip pat yra pasisakęs, kad atstovavimui nustatyti apribojimai ir reikalavimai lemia ir atstovavimo išlaidų paskirstymo, priteisimo reglamentavimą. CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punktas išlaidas advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti priskiria prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, o CPK 98 straipsnio 1 dalis nustato, kad šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Tai reiškia, kad įstatymas nustato civilinio proceso dalyviui, kurio naudai priimtas sprendimas, teisę reikalauti iš kitos (pralaimėjusios) šalies savo patirtų atstovavimo civiliniame procese pagal pavedimą išlaidų atlyginimo tik tuo atveju, kai jam atstovavo advokatas arba advokato padėjėjas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 15 d. nutartis, bylos Nr. 3K-3-212-219/2015). Kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors cituojamoje byloje buvo sprendžiama dėl atstovavimo fiziniam asmeniui, o šioje byloje – dėl atstovavimo juridiniam asmeniui, tačiau CPK įtvirtintas atstovavimo reglamentavimas šiai bylai aktualiu aspektu yra analogiškas. Cituotoje byloje taip pat yra išaiškinta ir tai, kad atlyginimas, sumokėtas už teisines paslaugas neturinčiam teisės atstovauti pagal pavedimą asmeniui, negali būti vertinamas ir kaip kitos būtinos ir pagrįstos bylinėjimosi išlaidos, nurodytos CPK 88 straipsnio 1 dalies 9 punkte. Atstovavimo išlaidos yra tiesiogiai aptartos CPK 88 straipsnio 1 dalies 6 punkte (išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti), todėl tokio pobūdžio išlaidų atlyginimui priteisti CPK 88 straipsnio 1 dalies 9 punktas netaikytinas. Remdamasi nurodytais argumentais kasacinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija nepriteisė atsakovui išlaidų, sumokėtų teisinių paslaugų įmonei už teisinę pagalbą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose, atlyginimo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-334-687/2015

Bankroto teisė

Dėl mokumo atkūrimo plano rengimo ir tvirtinimo procedūros ir teismo teisės pakeisti mokumo atkūrimo planą, kuriam nepritarė kreditorių susirinkimas pirminio susirinkimo metu

Bankroto administratorius pateikė teismui prašymą patvirtinti bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo planą, kurio netvirtino fizinio asmens kreditorių susirinkimas. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai patvirtino nurodytą bankrutuojančio fizinio asmens mokumo atkūrimo planą su tam tikrais pakeitimais.

Kasacinis teismas išaiškino, kad tuo atveju, kai kreditorių susirinkimas nepritaria pateiktam mokumo atkūrimo plano projektui dėl priešasčių, susijusių su plano projekto tikslinimu pagal Fizinį asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 7 straipsnyje nustatytus reikalavimus, pareiga patikslinti, pataisyti planą taip, kad jis atitiktų įstatymo reikalavimus, nepažeistų kreditorių interesų pusiausvyros, priklauso fiziniam asmeniui. Taigi plano sudarymas, jo tikslinimas yra neteisminė procedūra, teismo kompetencija yra tik nuspręsti, ar planas tvirtintinas, ar ne. Dėl to teismas, gavęs plano projektą, kuriam pirmasis kreditorių susirinkimas nepritarė, turi patikrinti atsisakymo pritari priežastis. Jeigu kreditorių susirinkimo nurodytos priežastys patenka į FABĮ 7 straipsnio nustatytų reikalavimų apimtį, tai teismas neturi priimti tokio fizinio asmens bankroto administratoriaus pareiškimo (plano), jei nebuvo pakartotinės plano tikslinimo procedūros ir pakartotinio jo svarstymo kreditorių susirinkime. Tuo atveju, jeigu fizinis asmuo nededa pastangų taisyti planą ir pakartotinis kreditorių susirinkimas nepritaria patikslintam plano projektui, teismas, manydamas, kad jis neatitinka įstatymo reikalavimų ir kreditorių susirinkimas pagrįstai jam nepritarė, nes jis pažeidžia fizinio asmens ir kreditorių interesų pusiausvyrą, turėtų ne pats keisti planą, o jo netvirtinti ir nutraukti fizinio asmens bankroto procedūrą (FABĮ 10 straipsnio 1 dalies 2 punktą).

Kasacinis teismas nurodė, kad šios bylos atveju nei pareiškėjas, nei bankroto administratorius nevykdė kreditorių susirinkimo nurodymų – netikslino, netaisė plano projekto, kuris pažeidžia įstatyme įtvirtintą teisingą skolininko ir jo kreditorių pusiausvyrą, pagal kreditorių pastabas, nesikreipė dėl termino pratęsimo ir plano projektą pateikė tvirtinti teismui. Šiuo atveju kreditoriai atsisakė pritari planui dėl to, kad jame nustatyta per didelė suma būtinosioms skolininko išlaidoms komandiruočių metu tenkinti, t. y. visos pareiškėjo pajamos nepagrįstai įvardijamos kaip būtinos jo poreikiams tenkinti. Tokios priežastys yra susijusios su plano projekto tikslinimu pagal FABĮ 7 straipsnio 3 dalies reikalavimus, todėl teismas turėjo patikrinti, ar pareiškėjas laikėsi įstatyme nustatytos plano projekto tikslinimo ir pakartotinio svarstymo procedūros. Nustatęs, kad bankroto administratorius nesilaikė plano tikslinimo procedūros, teismas turėjo netenkinti jo prašymo ir netvirtinti pateikto plano (FABĮ 8 straipsnio 7 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus panaikino ir pareiškėjo bankroto administratoriaus prašymą patvirtinti mokumo atkūrimo planą paliko nenagrinėtą, nes į teismą galima kreiptis po to, kai kreditorių susirinkimas pakartotinai apsvarsto patikslintą mokumo planą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-263-706/2015

Dėl bankrutuojančios įmonės administratoriaus pareigos rengti ir teikti kreditorių susirinkimui finansines ataskaitas (jų rinkinius)

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, kokias finansines ataskaitas (ar jų rinkinius) bankroto administratorius turi pareigą parengti ir pateikti tvirtinti bankrutuojančios įmonės kreditorių susirinkimui. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai bankroto administratoriaus prašymą tenkino ir sprendė kreditorių susirinkimo klausimą dėl finansinės atskaitomybės patvirtinimo perduoti kreditorių susirinkimui svarstyti iš naujo.

Įmonių bankroto įstatymo (toliau – ĮBĮ) 11 straipsnio 3 dalies 16 punkte nedetalizuojama, kam bankroto administratorius turi pateikti sudarytus (metinių ir tarpinių) finansinių ataskaitų

rinkinius. Atsižvelgiant į ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 10, 15, 16 punktų nuostatas, taip pat į Bankroto departamento direktoriaus 2012 m. vasario 29 d. įsakymu Nr. V-1 patvirtintų Įmonės bankroto ataskaitų pildymo rekomendacijų nuostatas, pagal kurias bankroto administratorius turi teikti Bankroto departamentui bankroto ataskaitą, kurioje nurodomi įmonės finansiniai duomenys pagal įmonės finansinės atskaitomybės, sudarytos vadovaujantis Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymu ir viešosios įstaigos Audito ir apskaitos tarnybos patvirtintais verslo apskaitos standartais, duomenis, darytina išvada, kad finansinių ataskaitų rinkiniai visų pirma turėtų būti pateikiami Bankroto departamentui. Sprendžiant, ar jie, *inter alia*, turėtų būti pateikiami tvirtinti kreditorių susirinkimui, aktuali ĮBĮ 23 straipsnio, reglamentuojančio kreditorių susirinkimo teises, 5 punkto nuostata, kad kreditorių susirinkimas turi teisę tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, ją keisti, nustatyti administravimo išlaidų mokėjimo eilę ir tvarką, taip pat tvirtinti įmonės turto pardavimo kainą ir įmonės bankroto proceso metu sudarytas metines finansines ataskaitas (balansą ir pelno (nuostolių) ataskaitą). Šioje nuostatoje aiškiai nurodoma, kokias finansines ataskaitas turi teisę tvirtinti kreditorių susirinkimas, atitinkamai – administratorius turi pareigą jas sudaryti ir pateikti, t. y. už finansinių metų laikotarpį sudarytą balansą ir pelno (nuostolių) ataskaitą. Taigi sistemiskai aiškinant ĮBĮ 11 straipsnio 3 dalies 10, 15, 16 punktų, 23 straipsnio 5 punkto nuostatas, darytina išvada, kad bankroto administratorius neturi pareigos teikti tvirtinti kreditorių susirinkimui finansinių ataskaitų rinkinio (Lietuvos Respublikos įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo 22 straipsnio 1 dalis, 28-ojo verslo apskaitos standarto „Įmonių likvidavimas“ 22 punktą), o turi pareigą teikti tik jį sudarančias konkrečias finansines ataskaitas (balansą ir pelno (nuostolių) ataskaitą).

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad aplinkybė, jog iš pateiktų finansinių ataskaitų neįmanoma nustatyti įmonės finansinės veiklos, galėtų būti vertinama kaip pakankamas pagrindas atsisakyti tvirtinti bankroto administratoriaus pateiktas finansines ataskaitas tik tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad kreditorių susirinkimas ėmėsi priemonių gauti papildomos informacijos apie įmonės finansinę veiklą iš administratoriaus, bet jam tokia informacija nepateikta. Šiuo atveju byloje tokių aplinkybių teismai nenustatė. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje neįrodyta, jog kreditorių susirinkimas turėjo objektyvių priežasčių netvirtinti jam pateiktą bankrutavusios įmonės finansinių ataskaitų, todėl bylą nagrinėję teismai pagrįstai panaikino kreditorių susirinkimo sprendimą ir grąžino kreditorių susirinkimui iš naujo svarstyti finansinių ataskaitų tvirtinimo klausimą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus paliko nepakeistus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-340-421/2015

Intelektinės nuosavybės teisė

Dėl materialiosios teisės normų, reglamentuojančių autorių turtinių teisių į kompiuterio programą ir duomenų bazę perdavimą bei nustatančių duomenų bazių gamintojo teisių apsaugą, aiškinimo ir taikymo

Apžvelgiamoje byloje ieškovas prašė teismo uždrausti atsakovui naudoti prekių ženklą GS1 juridinio asmens pavadinime, internetinio vardo pavadinime ir ūkinėje komercinėje veikloje ir priteisti žalos atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Autorinė sutartis dėl turtinių teisių perdavimo sudaroma raštu (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau –ATGTĮ) 42 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs, kad rašytinės sutarties nesudarymas savaime nereiškia sandorio negaliojimo, tačiau rašytinės formos nesilaikymas atima iš šalių teisę, esant ginčui, remtis liudytojų parodymais sandoriui patvirtinti. Kasacinis teismas konstatavo, kad šalių sudarytų sutarčių tikslas, objektas, turinys ir sutartyse vartojamos formuluotės („įsigyti“, „užsako ir perka“, „perduoti“) sudaro pagrindą daryti išvadą, kad individualiu užsakymu ieškovo Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų

rūmų asociacijos veiklai buvo sukurta ir jo naudojama bei išoriniams vartotojams tik iš dalies (naudojant joje esančią duomenų bazę) prieinama kompiuterio programa bei jam perduotos turtinės teisės į kompiuterio programą, kaip autorių teisių objektą (ATGTĮ 15 straipsnis). Taigi ieškovas turi *locus standi* ginti savo teises, *inter alia*, reikalauti uždrausti atsakovui naudoti kompiuterio EAN prekių numerių registravimo programą (ATGTĮ 77 straipsnio 1 dalies 3 punktas). Priešingu atveju, t. y. leidžiant kitiems asmenims (atsakovui) naudotis kompiuterio programa (kuri naudojama kaip ieškovo sukurta ir nuolat pildoma duomenų bazės platforma), kurios sukūrimą užsakė ir apmokėjo ieškovas, jo indėlis ir pastangos taptų beprasmybi.

ATGTĮ 61 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad duomenų bazės gamintojas, kuris įrodo, kad parinkdamas, sudarydamas, tikrindamas bei pateikdamas duomenų bazės turinį padarė esminių kokybinių ir (ar) kiekybinių (intelektinių, finansinių, organizacinių) investicijų, turi teisę uždrausti šiuos veiksmus: 1) bet koku būdu ar forma visam laikui ar laikinai perkelti visą duomenų bazės turinį ar esminę jo dalį į kitą laikmeną; 2) bet koku būdu padaryti viešai prieinamą visą duomenų bazės turinį ar esminę jo dalį platinant duomenų bazės kopijas, jas nuomojant, perduodant visą duomenų bazės turinį ar esminę jo dalį kompiuterių tinklais (internetu) ar kitais perdavimo būdais. Lietuvos teisės mokslo doktrinoje (Mizaras V. *Autorių teisė. II tomas*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 138–145) nurodoma, kad duomenų bazių gamintojų teisių apsauga užtikrinama, jeigu nustatomos dvi sąlygos: pirma, duomenų bazę sudarančių elementų (kūrinių, duomenų ar kitokių nepriklausomų elementų) parinkimas ar išdėstymas; antra, esminės investicijos. Nustatant ir vertinant, ar egzistuoja antroji duomenų bazės, kaip jos gamintojo teisių objekto, teisinės apsaugos atsiradimo sąlyga, turi būti atsižvelgiama į visas investicijų rūšis, kurios buvo padarytos duomenų bazei kurti, duomenims parinkti, sudaryti, pateikti ar patikrinti, ir dėl to duomenų bazę įgijo savarankišką turtinę vertę. Šiuo atveju aktualios yra tiek kiekybinės investicijos, susijusios su finansinėmis išlaidomis, tiek ir kokybinės investicijos, kuriomis laikomos profesinės žinios, reikalingos duomenų bazei kurti, taip pat organizacinės išlaidos (žr. ten pat, p. 138–145; Birštonas R. *et al. Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 255–256). Kasacinis teismas nurodė, kad, sprendžiant dėl investicijų į duomenų bazės sukūrimą dydžio, aktualios kiekybinės, kokybinės bei organizacinės išlaidos. Vertinant investicijas, be kita ko, turi būti atsižvelgiama į išlaidas, patirtas duomenų bazės turiniui rinkti, duomenims paruošti, duomenų bazei įdėti į kompiuterių tinklais prieinamus serverius ar kitokius komunikacijos tinklus, kompiuterių programai ar programoms, kurios naudojamos duomenų bazei kurti, įsigyti, neatsižvelgiant į tai, kad jos nelaikomos sudedamuoju duomenų bazės elementu, o saugomos savarankiškai (Mizaras V. *Autorių teisė. II tomas*. Vilnius: Justitia, 2009, p. 141). Kasacinis teismas konstatavo, kad šioje byloje teismai, sprenddami dėl ieškovo investicijų į duomenų bazės sukūrimą dydžio, privalėjo vertinti ieškovo pateiktus įrodymus, pagrindžiančius patirtas išlaidas, susijusias su kompiuterio programos, reikalingos duomenų bazei naudoti, užsakymu, tobulinimu ir vystymu. Ieškovo turėtos programos sukūrimo ir patobulinimo išlaidos, privalo būti vertinamos, sprendžiant dėl investicijų pripažinimo esminėmis. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad tokias aplinkybes, jog ieškovas nėra GS1 sistemos duomenų bazės gamintojas ar kad jo padarytos investicijos nelaikytinos esminėmis, turėjo įrodyti atsakovas. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šioje byloje tai nebuvo padaryta. Dėl to, atsižvelgdamas į pirmiau nurodytus argumentus, kasacinis teismas konstatavo, kad ieškovo pateikti duomenys, kurie patvirtina jo patirtas kompiuterinės programos, į kurią dedama duomenų bazę, sukūrimo ir jos tobulinimo išlaidas, jau yra pakankami spręsti, kad buvo padarytos esminės investicijos, sudarančios pagrindą ginti duomenų bazės gamintojo teises (ATGTĮ 61 straipsnio 1 dalis). Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir priėmė naują sprendimą, kuriuo tenkino ieškovo reikalavimus dėl prekių ženklo GS1 juridinio asmens pavadinime, internetinio vardo pavadinime ir ūkinėje komercinėje veikloje naudojimo uždraudimo, o reikalavimą dėl žalos atlyginimo perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. gegužės 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-278-684/2015